

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Disputatio V. De syllogismo scientifico. Ad posteriores Analyticos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

maiori copulativa, & minori disjunctiva: v. g. non valet, Petrus, vel Ioannes interfecit Antonium: hic homo est Petrus vel Ioannes: ergo hic homo interfecit Antonium. Quia copula, Et, nec, &c. æquivalet voci, Omnis: vel, autem æquivalet voci, Aliquis.

Syllogismus exponibilis quid sit. Dico quartò, Syllogismus exponibilis vocatur is, qui constat ex propositionibus exclusivis, exceptivis, vel reduplicativis. De hoc vera sunt hæc axiomata.

Primum: Particula, tantum, non facit propositionem universalem, nisi addita habet signum universale, Omnis: v. g. Tantum homo est albus; non est idem ac, Tantum omnis homo est albus. Idem non valet hic syllogismi: Tantum animal est homo: equus est animal: ergo equus est homo. Neque hic: Tantum substantia non est creatura: omnis homo est substantia: ergo nullus homo est creatura. Medium enim in illis non distribuitur adequatè.

Secundum. Secundum est: Propositio affirmativa exclusiva æquivalet duabus, quarum una est affirmativa, & altera negativa. V. g. cum dicis, Tantum risibilis est homo; significas, quod homo est risibilis, & nullum aliud risibile; idem non valet hic syllogismus: Omnis homo est animal: tantum risibile est homo: ergo tantum risibile est animal. Quia animal in conclusione negativa distribuitur, cum tamen non fuerit distributum in maiori affirmativa.

Tertium. Tertium est: In syllogismo exceptivis, terminus exceptus debet poni etiam in minori, alioquin sunt quatuor termini; idem non valet hic syllogismus: Omne animal præter hominem est irrationale: omnis homo est animal: ergo omnis homo præter hominem est irrationalis. Ob eandem causam in reduplicativis terminus reduplicatus poni debet in conclusione; idem istud non valet: Omne animal in quantum muscum cantat: omnis homo est animal: ergo omnis homo cantat.

Syllogismus ex obliquis quid sit. Dico quintò, Syllogismus ex obliquis dicitur, cum aliquis terminus illius ponitur in casu obliquo. De quo hæc accipe axiomata.

Primum pro axioma. Primum est: Cum medium est obliquum in aliqua præmissa, extremum, quod illi iungebatur, debet esse rectum in conclusione, & alterum extremum debet esse obliquum, vt: Omnis entis est scientia: omne corpus est ens: ergo omnis corporis est scientia.

Secundum. Secundum. Quando medium est obliquum in utraque præmissa, utrumque extremum conclusionis est in recto, vt: Nulla virtus inest heretico, avaritia inest heretico: ergo avaritia non est virtus.

Tertium. Tertium. Terminus, qui fuit obliquus in præmissis, sit etiam obliquus in conclusione, vt: Omnis creatura est Dei: omnis homo est creatura: ergo omnis homo est Dei. Supererant syllogismi modales, quos inutile propemodum esset exponere; cum ex dictis tum hic, tum in Pharo nulla circa eos possit superesse difficultas.

Altera diuisio syllogismi. Altera est diuisio syllogismi communissima, in scientificum, dialecticum, siue probabilem, spendagraphum, & sophisticum; circa quos nihil exponendum superest præter demonstrationem, quæ primaria, & nobilissima pars est totius Dialecticæ.

A

DISPUTATIO V.

De syllogismo scientifico. Ad posteriores Analyticos.

B DEMONSTRATIO non totale quidam, sed primum Logicæ obiectum est, & obiectum, vt vocant, attributionis: sed librorum, quos Aristoteles inscribit Posteriores Analyticos, est obiectum adequatum; in iis enim totam demonstrationem, & resolutionem syllogismi secundum materiam ingeniosè prosequitur, in qua etiam totius Logicæ nostræ sit clausula.

QVÆSTIO VNICA.

De natura, & partibus demonstrationis.

C M Vltà complector hoc titulo, quæ ad capita sex referri possunt; primò enim continet existentiam, quidditatem, & diuisionem demonstrationis, ac scientiæ. Secundò præcognitiones ad scientiam requisitas. Tertio proprium subiectum demonstrationis ac scientiæ. Quarto medium terminum. Quintò præmissas demonstrationis, tum in genere, tum propter quid. Sextò regressum à demonstratione quia, ad demonstrationem propter quid.

SECTIO I.

Quidditas, existentia, & diuisio demonstrationis.

D CERTUM est primò, demonstrationem definiti syllogismum, qui facit scire, id est syllogismum, per quem formaliter habemus scientiam actualem: vnde altera demonstrationis definitio est, syllogismus constans ex veris, necessariis, & notioribus conclusionibus: quæ conditiones inferius explicandæ erunt.

Certum est secundò, scientiam vniuersè ita definiti finiri, Est cognitio rei certa, & euident per medium necessario connexum. Scientia verò maximè propria, siue à priori, ita definitur, Est cognitio certa & euident rei per causam necessariam, v: causa est. Quæ definitio quatuor inuoluit condiciones ad scientiam necessarias. Prima est, vt scientia sit certa: secunda vt sit euident: tertia vt discursu comparetur: quarta vt constet ex præmissis necessariis, & continentibus causam conclusionis: quas condiciones in tractatu de scientia tractabimus.

Certum est tertio, scientiam aliam esse actualem, aliam habitualement. Actualis illa est, quam definitiuius: habitualis est qualitas permanens inclinans intellectum ad cognitionem rei certam, & euidentem. De sola scientia actuali nobis hic sermo est, de qua

Certum est quarto, scientiam actualem essentialiter, & in recto esse solam conclusionem formalem; præmissas autem demonstrationis in obliquo & conno

connotatiue, sicut supra diximus syllogismum in recto non esse nisi conclusionem formalem; præmissas autem essentielles esse syllogismo connotatiue tantum, & in obliquo. Ratio est, quia in ea cognitione est tota scientia, in qua cognoscitur totum, quod dicitur sciri: sed in sola conclusione formali, ut connotat præmissas, cognoscitur totum id, quod dicitur sciri: ergo in ea est tota scientia actualis. Minor videtur certa, quia sola connexio prædicati, & subiecti sciri dicitur. Maior probatur, quia scientia est cognitio certa & euidens rei, quæ dicitur sciri: ergo in eo est tota scientia, in quo est cognitio tota rei, quæ sciri dicitur.

Obiectio 1.
& eius solutio.

Neque dicas primò. Scientia non est nuda cognitio connexionis prædicati, & subiecti; sed est cognitio illius per medium necessarium: sed hoc includit non solum conclusionem, sed etiam præmissas: ergo non sola conclusio est scientia, sed etiam præmissæ. Concedo maiorem, distinguo minorem: includit præmissas & conclusionem in recto, & explicitè, nego; in obliquo, & confusè præmissas, conclusionem autem in recto, & explicitè, concedo. Scientia ergo si sumatur secundum ea, quæ pertinent tum in recto, tum in obliquo, includit tum præmissas, tum conclusionem; si autem tantum secundum ea, quæ includit formaliter, posita est in sola conclusione formali.

Obiectio 2.
eiusque solutio.

Neque dicas secundò. Eadem cognitione cognoscitur obiectum materiale, & formale: sed præmissæ sunt obiectum formale scientiæ, & motuum assensus scientifici: ergo per eandem scientiam cognoscitur conclusio, & præmissæ. Distinguenda enim est minor: præmissæ sunt obiectum formale scientiæ, prout antecedunt conclusionem, nego; prout sunt in conclusione, concedo. His ita constitutis circa naturam scientiæ, & demonstrationis, controuersum esse potest duntaxat,

S. I.

Verum scientiæ sint reminiscentiæ.

Conclusio
negatiua.

Primò. Scientiæ non sunt reminiscentiæ solum, sed certè acquiruntur de nouo. Contra Platonem, qui volebat nos nihil de nouo scire, sed solum reminisci, eo quod in prima creatione habitus omnium scientiarum insuli essent animæ; qui tamen materiæ velut immergi, nihil in summa illa caligine suæ lucis emitterent, donec assidua contemplatione detergi paulatim effoderentur, & quasi amoris repagulis iterum animo redderentur. Ita ille in *Manone*, & 10. de *Rep.* Cui adhærere Platonici omnes, Iamblicus, Plotinus, Alcinous, quæ de re fusè agit Ioannes Crisostomus *lib. quinto & sexto distributionis*, contra Platonem; & Mirandalanus *lib. 11. Euerionis*, & pulcherrimè Guill. Parisiensis *lib. de vitiis*.

Fundamentum erroris
Platonici.

Fundamentum autem huius erroris Platonici fuit, quoddam putaret animam longè ante corpora fieri intra ipsas stellas, ubi currum haberet alatum, quo sublimis insideret, & per totum mundum vagaretur. Cum verò ei alæ defluisissent, eam cadere in terram & ostreacum corpus (quod etiam vocabatur *obliuionem*) imbuere, ubi omnium obliuisceretur. Quid autem significaret illud vehiculum, quid equi, quid aurigæ, longum esset dicere. Quem errorem sequutus Origenes, Priscillianistæ, & Hæretici Flagellantes damnati sunt in V. & VI. Synodo, & in Concilio Bracarensi I. *canone 6.* & à Leone Magno *epistola ad Iulianum Coensem Episcopum*, & *epistola ad Thuribium Asturicensem*.

sim, & ab omnibus Patribus, inter quos egregiè Theodoretus in *epitome diuinorum decretorum*, & Methodius Olympi Episcopus. Alas tamen illas amissas, quas volebat esse instinctum geminum ad verum per mentem, & ad bonum per voluntatem, solas aiebat renasci Philosophis, dum inductione quadam recordantur eorum, quæ in altera vita viderint, iuuante pulchritudine, quæ per oculos influens animum iam gestientem ad Deum ipsum reducat erumpentibus per totam animam peninis, ut ait in *Phædro*, & iterum repetit in *Manone*, ubi tandem ait, reminisci nihil aliud esse, quàm in seipso scientiam recolere, atque retractando asumere. Cui errori ferè adhæsit Augustinus *lib. secundo soliloquiorum, cap. secundo*, sed retractauit *lib. 12. de Trinitate, cap. 5. & lib. secundo retractationum*. Contra quem errorem

Rationes sunt primò, quia si omnis scientia esset reminiscencia, nihil vnquam disceremus, quin cogitarem nos hoc olim sciuisse: sed hoc est falsum, & contra experientiam: ergo scientiæ non sunt reminiscentiæ. Maior clara est; cum enim recordamur rei alicuius, cognoscimus nos illam olim sciuisse.

Secundò: si anima poculo illo lethæo potata, & quasi inebriata, omnium obliuionem patitur, quomodo scit Plato se hoc olim sciuisse.

Tertiò: si corpus non potest impedire animam diuinantem: ergo neque reminiscentem.

Quartò: corpus organo simile est, anima verò artificii: sed organum, siue instrumentum non impedit artificem: ergo corpus non impedit animam, ut bene argumentantur Irenæus *lib. secundo, cap. 59.* Iustinus in *dialogo*, Tertull. *lib. de anima, cap. 33. & 34.*

Obicit Plato duo. Primum est: Ille qui conatur sibi comparare rei alicuius scientiam, vel scit quod quærit, vel nescit. Si scit: ergo de nouo non discit. Si nescit: ergo non potest velle quærere; voluntas enim supponit noticiam, nec potest inuenire; licet enim occurrat id, quod quærit, non tamen agnoscit: sicut hominem ignotum qui de facie quæreret, non tamen illum inueniret. Secundum est, quia si puer interrogetur, paulatim de principiis mathematicis respondebit ea, quæ tradi solent in scholis, sed dum discit, solum reminiscitur.

Respondeo ad primum cum Aristotele, illum qui quærit scire aliquid, non scire formaliter id, quod quærit, sed virtualiter tantum, & confusè per præmissas tanquam per antecedentem cognitionem; vnde negatur illum frustra quærere. Ad exemplum de eo, qui quærit ignotum hominem, nego paritatem, non enim virtualiter illum cognoscit, nec habet aliquid, quo ducatur in eius cognitionem, cum tamen ille, qui vult scire aliquid, habeat præmissas, quibus infallibiliter ducatur ad cognitionem formalem. Ad secundum respondeo, puerum ita interrogatum non respondere propter reminiscentiam, sed propter euidenciam illorum principiorum, quæ nemo possit negare; atque aded Socratem obstetricantem (ut ipse de se ait) non philosophantem omittamus cum suis fasciis, & crepundiis, quibus non animos erudit, sed pueriliter eludit. Addi poterat hîc, an habitus primorum principiorum sint in nobis à natura; sed commodius ea de re dicitur in tractatu de habitibus. Nunc explicata scientiæ actualis essentia, venio ad eius existentiam.

S. II.

Disp. V. Quæst. vnic. de Demonstratione. 77

§. II.

Utrum detur vera scientia, & demonstratio.

Conclusio
affirmativa
bipartita.

Dico secundò. Multarum rerum datur vera, & perfecta scientia, omnium tamen rerum scientiam nec habuit quisquam, nec habere potest, saltem naturæ viribus. Ita Aristoteles *cap. tertio, hic*, & eruditissimè Augustinus *lib. scribis contra Academicos*, Sextus Empiricus Plutarchi nepos *lib. tertio, Pyrroniarum hypotyposon*, Valesius *Sacra Philosophia cap. 54. Comimb. in proleg. Physica*, & Fonseca *in proleg. Metaph.*

Exstimant ergo Academici, tum veteres, authoribus Socrate, & Platone; tum noui, autore Arsepila, & Pyrrone; unde Pyrronij & Sceptici, id est Consideratores; existimant, inquam, nihil esse comprehensibile, incerta esse omnia, & quæ percipi nullo modo possent; veritatem nobis esse ut Protheum, quam obtinere nemo possit, falsis semper delusus imaginibus: latere illam in puteo (asserbat Democritus) cuius putei nullus fundus esset: mutari omnia perpetuò (aciebat Heraclitus) nec de vlla re bis idem affirmari posse, sicut nemo bis in eundem fluuium mergi potest tangens eandem aquam. Omnibus igitur illis placebat illa ἀναδελυσία, de qua tam multa Tullius *in qq. Academicis*; quam etiam amplexi sunt plures è nostro sæculo Athei, quos verè Neministas, & nullius non tantum scientiæ, sed etiam ingenij dixeris. Impugnat eos egregie Garassus *in Summa*.

Ratio primæ
partis.

Ratio autem primæ partis est, quia dantur multæ cognitiones certæ, ac euidentēs, in quibus dubitare nullus potest: ergo datur scientia. Antecedens, quamuis sit manifestum, probatur tamen primò rationibus Sancti Augustini, quarum prima est: Videturne sapiens scire sapientiam? Si non videtur: ergo non est sapiens; si videtur: ergo non videtur tibi nescire sapientiam. Secunda petitur à propositionibus disiunctis: Scio me sedere, vel non sedere; mundum esse, vel non esse: esse vnum, vel plures. Tertia petitur à demonstrationibus dialecticis, quas ita certas esse ait, ut ideo Logica sit scientia veritatis.

Ratio secundæ.

Secundò sunt aliqui effectus & proprietates non excedentes virtutem intellectuum, necessariò connexæ cum suis causis, & subiectis; ut solem illuminare: ergo illa possunt cognosci necessariò connexæ, id est cognosci scientificè.

Tertia.

Tertiò: Omnis cognitio acquiritur per sensum; nam axiomata quædam lumine naturali sunt nota, ut: *Totum est maius sua parte*: sed illæ cognitiones sunt certæ, & euidentēs: ergo, &c.

Quarta.

Quartò. Idem probat appetitus naturalis scientiæ, quem à natura homini esse datum pulchrè tradit Aristoteles ipso initio *Metaph.* Nam hic appetitus naturalis frustra esset, si nihil posset sciri. Consequens est absurdum: ergo & antecedens.

Obiectio 1.

Neque dicas primò. Nulla est cognitio, quæ non oriatur à sensibus: sed sensus sæpe falluntur: ergo intellectus quoque fallitur, vel saltem dubitare possumus semper vtrum fallatur, sicque nihil certò scimus.

Responsio.

Resp. enim distinguendo maiorem: omnis cognitio oritur à sensibus, ita ut intellectus non corrigat sensum, nec transcendat id, quod sensus perceperit, nego maiorem; ita ut intellectus nihil cognoscat, cui primam quandam occasionem non dederit sensus, concedo. Quamuis ergo sensus sæpe fallatur, non sequitur etiam intellectum falli, quoties

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A fallitur sensus; quia errantem sensum ipse corrigit. Deinde minor etiam distingui potest: sed sensus falluntur, quando obiectum non est debite applicatum, concedo; quando est debite applicatum, nego.

Neque dicas secundò: multi putant se demonstrare aliquid, cum tamen non demonstrent, & eodem modo se gerunt, ac si demonstrationem haberent: ergo incertum est semper, vtrum demonstrationem habeamus.

Obiectio 2.

B Distinguo enim antecedens: multi putant se demonstrare licet non demonstrent, quando adest certitudo tantum ex parte subiecti, concedo; quando adest certitudo ex parte subiecti, & ex parte obiecti, nego. Quando enim adest huiusmodi certitudo, non tantum putamus nos demonstrare: sed etiam verè demonstrare. Quid sit illa veræ certitudo, dicam *sext. quintæ*.

Responsio.

Neque dicas tertio. Omnes scientiæ ducunt initium ab inductione: sed illa non potest ingenerare scientiam: ergo nulla est scientia. Maior manifestæ est, & constabit ex sectione vltima. Minor probatur. Ut inductio pareret scientiam, deberet esse adæquata, ita ut nullum omitteret singulare: sed hoc est impossibile: ergo inductio non generat scientiam.

Obiectio
tertia.

C Resp. nego minorem; nam inductio verè potest esse principium scientiæ illius, quæ est à posteriori. Ad probationem autem nego minorem; nam ut inductio sit perfecta, non est opus, ut percurrantur omnia singularia, sed sufficit ut plurimum experientia conuincat rem ita esse, quod enim natura non in vno tantum, sed communiter in pluribus præstat, hoc in omnibus facit, alioqui deficeret à seipsa. Ut ergo experientia, & inductio scientifica sit, non est opus ut omnia singularia cognoscantur, v.g. ut sciam ignem esse caloris exigitum, non est opus, ut senserim omnes ignes.

Responsio.

Secunda pars conclusionis asserit, non posse naturaliter haberi omnium rerum scientiam, quia multi sunt effectus in natura ignotissimi; ut quod remora sistat naues, quod aqua ignem alicubi accendat, quod amantios lauetur flammis, quod magnes ferrum trahat, quod stella polaris magnetem ad se conuertat. Sunt etiam multi effectus à sensibus remotissimi, ut ea, quæ sunt in terræ visceribus: ergo intellectus capere illos non potest; nihil enim est in intellectu, quod prius aliquo modo non fuerit in sensu. Deinde à priori, fallacia sensuum tanta sunt, ut difficile omnes caueantur errores. Adde alias errandi occasiones, quas vitare omninò excedit naturalem hominis facultatem. Postremò ingenij humani imbecillitas vitæ breuitati coniuncta non patitur omnium rerum scientias posse percipi.

Secunda
pars probatur.

D Obiicies. Appetitus naturalis non debet esse frustra: sed homo habet appetitum naturalem ad omnes scientias: ergo ille appetitus non debet esse frustra: esset autem frustra, si non posset illas adipisci.

Obiectio.

E Resp. nego minorem: nam ad omnes scientias habemus quidem appetitum elicitem, non habemus autem appetitum naturalem ad omnes scientias simul habendas; sed tantum ad habendas aliquas indeterminatè, sicut materia prima non habet appetitum ad omnes formas simul habendas, quia eas omnes habere non potest. Appetitus naturalis est non solum remota quædam capacitas habenda rei, quæ appeti dicitur; sed inclinatio quædam per modum potentia in rem tanquam in formam sibi debitam, aut saltem connaturalem. Ap-

Responsio.

petitus

G 3

petitus elicited est actus desiderij elicited à facultate appetitiva.

Obiici adhuc posset Salomon, qui creatas omnes scientias habuisse dicitur; sed si habuit, non naturæ viribus, sed per diuinæ gratiæ auxilium id assequutus est.

S. III.

Quotuplex sit demonstratio.

Aliæ plures scientiæ diuisiones afferri possunt, quas in speciali tractatu de scientia habituali persequemur. Nunc pro demonstratione, in qua ve sumus,

Demonstrationis diuissio.

Dico tertio. Bene diuiditur demonstratio adæquate in demonstrationem à priori, quæ vocatur *propter quid*; & à posteriori, quæ vocatur demonstratio *quia*. Demonstratio *propter quid*, illa vocatur, cuius medium terminus est causa prædicati conclusionis. Demonstratio verò *quia*, est illa, cuius medium non est causa, saltem immediata, prædicati conclusionis.

Ratio.

Ratio est, quia illa est vera demonstratio, quæ procedit ex medio necessariam habente connexionem, & notiori secundum nos: sed demonstratio *propter quid*, & demonstratio *quia*, sunt eiusmodi effectus enim habet necessariam connexionem cum causa, & notior nobis est quàm causa, quæ sæpe obscura est. Causa item necessariam habet connexionem cum effectû, & est notior secundum naturam: ergo, &c.

Quod autem illa diuissio sit adæquata, ratio est quia omne medium demonstrationis, vel est causa, & facit demonstrationem à priori; vel non est causa, & facit demonstrationem à posteriori.

Obiectio prima, & eius responsio.

Neque dicas primo. Ille syllogismus non est demonstratio, qui non procedit ex præmissis necessariis: sed demonstratio *quia*, non procedit ex præmissis necessariis; effectus enim, cuius ignoratur causa, non est medium necessarium: ergo demonstratio *quia*, non est demonstratio. Confirmatur, quia illæ demonstrationes non differunt specie; eadem enim conclusio potest demonstrari per causam, & effectum. Nego enim minorem, quia quamuis non cognoscatur causa talis effectus, experientia tamen, & sensibus potest nobis ille esse infallibiliter notus; atque ita potest esse medium veræ demonstrationis, prout cognitus sensu, & experientia.

Ad confirmationem nego illas demonstrationes non differre specie; nam eadem conclusio formalis non potest demonstrari per causam, & effectum, sed tantum eadem conclusio materialis.

Secunda, & eius solutio.

Neque dicas secundò, in hac demonstratione non contineri demonstrationem, quæ cognoscitur an sit, simul & propter quid sit; neque illam, quæ est à causa immediata non cognita ut causa; neque demonstrationem ab effectû ad effectum, siue à concomitanti, v.g. cum flexibile demonstratur per risibile, cuius nec est effectus, nec causa. Denique nec demonstrationem, quæ deducit ad impossibile.

Resp. enim illas omnes demonstrationes esse vel à priori, vel à posteriori; nam demonstratio à posteriori non illa est, cuius medium est verus effectus, sed cuius medium non est causa. Primo igitur demonstratio quæ cognoscitur an sit, & propter quid sit, est vera demonstratio à priori; procedit enim per causam. Secundò illa quæ est à causa non cognita ut causa, licet secundum se sit à priori, simpliciter tamen dicenda est à posteriori, quia respectu nostri perinde se habet causa non cognita

ut causa, ac si non esset causa. Tertio demonstratio à concomitanti est à posteriori, sicut demonstratio quæ ducit ad impossibile, si id, ex quo procedit argumentum, non sit causa; si autem id, ex quo procedit argumentum, sit causa, hæc demonstratio erit à priori, quamquam verius est, Aristotelem loquentum hoc loco non esse de demonstratione, quæ ducit ad impossibile, sed de illa tantum, quæ ostensua est.

Celeberrima enim est diuissio demonstrationis in eam, quæ ducit ad impossibile, & ostensiuam. Ostensiuam illa est, quæ propositionem aliquam demonstramus, per sua principia ipsam inferendo. Demonstratio ducens ad impossibile est cum propositionem aliquam veram esse probamus, ostendentes eius oppositam esse falsam, quod fit sumendo oppositum propositionis negatæ cum altera præmissa euidenter vera, unde inferatur conclusio falsa; ut si probandum mihi sit, nullum hominem esse irrationalem, sic dicam: *Omnis homo est irrationalis: omne animal rationale est homo: ergo omne rationale est irrationale. Atqui nullum rationale est irrationale: ergo nullus homo est irrationalis.* Hactenus essentia, existentia, & diuissio demonstrationis.

Celeberrima demonstrationis diuissio.

SECTIO II.

Præcognitiones ad acquirendam scientiam necessaria.

Explicata demonstrationis existentia, & quiditate, sequitur ut explicemus modum, quo ab homine acquiritur; quod ut præstem,

Dico primo. Axioma illud Aristotelicum verissimum est: *Omnis disciplina discursiva, & omnis doctrina sit ex præexistente cognitione.* Cuius geminus sensus ille est. Omnis cognitio, quæ ratione, & discursu habetur, sit ex aliquo alio iudicio antecedenti; quod iudicium antecedens sunt vel præmissæ syllogismi, vel principia nota ex terminis, vel antecedens, ex quo inferitur aliquid consequens. Unde colligis, omnem scientiam acquiri per aliquam præcognitionem, de qua

Axioma Arist. verum.

Dico secundò. Præcognitio est cognitio præcedens aliam tanquam causam, vel dispositio illius; nam tripliciter potest cognitio vna aliam antecedere. Primo ita ut præparet ad illam; sic cognitio sensitiua antecedit intellectiuam præparando viam intellectui, ut possit cognoscere. Secundò ita ut dirigat; sic cognitio prædicati, & subiecti antecedit enunciationem, & illam dirigit. Tertio ita ut illam causet, sicut præmissæ causant conclusionem, & cognitio earum vocatur propriè præcognitio, de qua hic loquimur.

Præcognitio quid sit.

Dico tertio. Quatuor sunt præcognitiones, quæ de re qualibet esse possunt: Quid nominis, An sit, Quid sit, Qualis sit.

Quatuor sunt præcognitiones.

Obserua, quinque de re qualibet sciri & queri posse. Primum est, quid nominis, id est, quid significet eius nomen. Secundò, an sit, id est, an sit res vera, an ficta; non enim queritur solum de existentia actuali, sed etiam de possibili. Tertio quid sit, id est, quam essentiam habeat, quanam eius natura sit, quanam definitio, partes essentielles, &c. Quarto, qualis sit, quanam sint eius proprietates, & attributa, quæ accidentia, &c. Quintò propter quid sit, quem finem habeat, à quo agente producta sit, &c. Illæ autem quæstiones sic se habent, ut præcedens respectu sequentis dicatur præcognitio; & sequens respectu præcedentis dicatur quæstio: atque ita *quid nominis*, nunquam est quæstio

Quinque de qualibet re sciri & queri possunt.

fio; & propter quid, nunquam est præcognitio: unde fit ut sint quatuor præcognitiones, Quid nominis, An res sit, Quid sit, Qualis sit; & quatuor quæstiones propriè dictæ, An res sit, Quid sit, Qualis sit, Propter quid sit.

Præcognita quid sint.

Dico quartò. Præcognita illa sunt, quorum cognitio prærequiritur ad discursum; & hæc sunt tria, prædicatum, subiectum, & præmissa.

Probat.

Ratio est, quia non potest aliquid demonstrari, nisi sciatur quid significet prædicatum, quid subiectum quæstionis; & sic duo sunt præcognita, prædicatum & subiectum: & nisi sciatur, quid significet medium, eiusque connexio cum utroque extremo; & hoc est tertium præcognitum, scilicet præmissa: ergo tria sunt præcognita, prædicatum, subiectum, & præmissa.

Obiectio & eius solutio.

Neque dicas primò. Tot sunt præcognita, quot sunt præcognitiones; sicut quot sunt albedines, tot sunt alba: sed quatuor sunt præcognitiones: ergo quatuor præcognita. Distinguo maiorem. Tot sunt præcognita formaliter sumpta, quot sunt præcognitiones, concedo maiorem; tot sunt præcognita materialiter sumpta, nego maiorem. Præcognita formaliter voco ea, quæ præcognoscuntur; & de his non hic quæritur. Præcognita materialiter voco ea de quibus aliquid præcognoscitur, & hæc assero esse tria.

Obiectio 2. & eius solutio.

Neque dicas secundò. Medius terminus non minus debet esse præcognitum distinctum à præmissis, quàm prædicatum & subiectum: sed prædicatum, & subiectum sunt præcognita distincta à præmissis: ergo & medium. Nego enim maiorem, quia medius terminus non debet præcognosci extra præmissas; prædicatum autem, & subiectum debent præcognosci extra præmissas, quatenus sunt partes quæstionis. Si autem vrgeas, vim illarum debere præcognosci, atque adeò plura esse præcognita, quàm tria. Respondeo, nos hic solum agere de præcognitis, quæ se tenent ex parte materiæ, non autem de præcognitis, quæ se tenent ex parte formæ, sicut vis illatiua: connexio autem prædicati & subiecti non est præcognitio, sed quæstio, & finis demonstrationis.

Obiectio 3. & eius solutio.

Neque dicas tertio, axiomata, seu propositiones vniuersalissimas, sub quibus continentur præmissæ particulares, debere necessariò præcognosci, ut infallibilis sit conclusio: ergo plura erunt præcognita, quàm tria. Nego enim antecedens, quia in ordine ad conclusionem non est necesse actu cognoscere propositiones illas vniuersales, sed tantum in ordine ad discursum, quo probentur illæ præmissæ, in quo hæc axiomata erunt præcognita, quia erunt præmissæ.

De subiecto quid debeat præcognosci.

Dico quintò. De subiecto debet necessariò præcognosci quid nominis, & communiter, an sit; id est, an sit ens verum, an fictum. Ratio est, quia non potest cognosci proprietas alicuius rei, nisi sciam, quid significet illa res, & illam non esse aliquid fictum: ergo de subiecto debet præcognosci quid nominis, & an sit, nisi demonstretur possibilitas alicuius rei; tunc enim satis est præcognosci quid nominis; non nego tamen aliquando debere præcognosci quid sit, quando proprietas per definitionem probatur; sed dixi quod communiter necessarium est ad omnem demonstrationem de subiecto præcognosci.

De prædicato quid.

De prædicato, vt est secundum præcognitum, debet necessariò præcognosci quid nominis, quia de eo cognoscitur in conclusione, an sit. De præmissis debet præcognosci quid nominis, & an sint verè, quia propter illas assentimur veritati conclu-

sionis: ergo illæ debent præcognosci verè, & multò magis quid significant.

Dico sextò. Dux tantum præcognitiones vniuersaliter ad omnem discursum sunt necessariae, quid nominis, & an sit. Aliæ verò quamuis ad aliquem discursum possint esse necessariae, non sunt tamen necessariae ad omnem discursum.

Ratio manifesta est, quia multæ sunt demonstrationes, in quibus de subiecto, prædicato, & præmissis debet solum præcognosci, quid nominis, & an sit, vt patet ex conclusione quinta.

Dux præcognitiones necessariae.

Probat.

SECTIO III.

De subiecto scientiæ, & demonstrationis.

Obiectum scientiæ aliud est complexum, & est conclusio tota demonstrationis obiectiue sumpta: aliud incomplexum, & est minus extremum conclusionis demonstratiuæ, soletque appellari magis propriè subiectum scientiæ, de quo hic quærimus, quanam res possit esse illud minus extremum, siue de qua re possit scientia haberi.

Obiecti scientiæ diuisio.

Dico primò. De ente rationis, & puro nihilo non potest haberi scientia perfecta totalis, sed imperfecta tantum, & secundariò per reductionem ad ens reale; idèoque subiectum perfectum demonstrationis est solum ens reale: ens autem fictum potest esse subiectum demonstrationis imperfectæ.

Conclusio negativa bipars.

Ratio primæ partis est, quia subiectum scientiæ debet habere causas, & proprietates reales: scientia enim est cognitio rei per causam: sed ens fictum nullas habet causas, & proprietates reales, vt patet: ergo non potest haberi de eo perfecta scientia. Deinde scibilitas est proprietas entis realis, sicut intelligibilitas; & hoc apertè docet Philosophus 4. & 11. Metaph. cap. 1. & subscribunt communiter omnes Philosophi.

Pars 1. probatur.

Ratio secundæ partis est, quia entia rationis sæpe considerantur in scientiis vt in Logica, & Metaphysica. Deinde possunt de non ente multa certò cognosci, v.g. quod non ens nullas habeat reales proprietates, quod sit cognoscibile secundariò, quod non sit existens: ergo scientia partialis & imperfecta potest dari de non ente. Nomine autem scientiæ hic non intelligimus cognitionem rei per causam necessariam, sed quamlibet cognitionem discursiuam euidentem.

2. Pars probatur.

Dico secundò. Subiectum demonstrationis, & scientiæ non debet esse ens per se, sed dari potest scientia de ente per accidens, quod habet vnitatem aliquam ordinis: de aggregato autem per accidens materialiter sumpto non datur scientia. Quid & quotuplex sit ens per accidens in categoriis dictum est.

Conclusio negativa bipars.

Ratio primæ partis est, quia multæ scientiæ considerant ens per accidens, vt Medicina considerat animal, quatenus sanabile; Moralis hominem, quatenus capacem beatitudinis; Politica Rempublicam, Arithmetica numerum, Musica numerum sonorum: sed hæc omnia sunt entia per accidens ordinata: ergo ens per accidens ordinatum potest esse subiectum scientiæ.

Ratio primæ partis.

Ratio secundæ partis est, quia ens aggregatum per accidens sumptum materialiter, v.g. acervus lapidum, non habet vllas proprietates necessarias: ergo materialiter sumptum non est scibile. Materialiter, inquam, sumptum; nam sumptum formaliter potest habere veras proprietates, v.g. quod habeat multas essentias completas; & vt sic est aliquid scibile.

Secundæ partis ratio.

Conclusio affirmatiua. Dico tertio. Subiectum scientiæ, & demonstrationis, si sit aliquid creatum, debet esse aliquid commune, vel aliquid purè singulare secundum aliquam proprietatem communem: v.g. de Petro, vt Petrus est, non potest dari demonstratio, nec scientia: de Petro autem, vt homo est, potest dari scientia: vnde fit, vt de singularibus non detur scientia primo, & propriè; sed tantum secundario, & communiter.

Probatur. Ratio est, quia ens planè contingens, quod nullas habet proprietates necessarias, non potest sciri: sed singulare vt sic, est ens planè contingens, neque vllas habet proprietates necessarias, præter communes & essentielles: ergo singulare non potest sciri, nisi secundum proprietates communes, & essentielles.

Obiectio prima & responsio. Neque dicas primo, singularitatem esse aliquid scibile; hoc enim fateor: sed singularitas sumpta in communi non est aliquid purè singulare.

Secunda illius responsio. Neque dicas secundo, de Deo posse haberi scientiam, cum tamen sit ens singulare; hoc enim concedo: propterea in conclusione addidisti *si sit aliquid creatum*. Certum enim est, posse dari scientiam de Deo, cum sit ens necessarium, & habeat veras proprietates demonstrabiles per causam virtualem, vt dicitur inferius. Aduerte autem nos hinc semper loqui de scientia propriè dicta omnino immutabili. Nam si scientia significet notitiam certam, & claram, potest dari scientia de singularibus; quo pacto diximus propositiones de futuris esse determinate veras, sed hoc nomen scientiæ latius sumitur.

Conclusio affirmatiua. Dico quarto. Subiectum scientiæ, & demonstrationis debet esse incorruptibile, & æternum, id est inuariabile secundum essentialia prædicata, non quantum ad existentiam realem actualem. Ita Aristoteles primo posteriorum, cap. septimo, & sexto Ethicæ, cap. tertio.

Probatur. Ratio est, quia si obiectum scientiæ non sit inuariabile, scientia non erit certa, & infallibilis, idcirco in definitione scientiæ additur, illius obiectum non posse aliter se habere. Neque dicas, de rebus corruptibilibus dari scientiam; Physica enim est ferè tota de rebus corruptibilibus. Respondeo enim, dari scientiam de rebus, quæ sunt corruptibiles secundum existentiam actualem, sed incorruptibiles secundum veritatem prædicatorum essentialium; quia propositiones essentielles de illis semper sunt veræ. Huiusmodi est totum obiectum Physicæ.

SECTIO IV.

Maius extremum demonstrationis.

Vidimus quam res possit esse subiectum scientiæ, siue de quibus possit aliquid sciri: videndum superest quam res sciri possint de huiusmodi subiecto.

Conclusio prima. Dico primo. Prædicatum demonstrationis à priori perfectissimæ, quæ potissima dicitur, necessariò est prima passio subiecti, id est illa proprietas, quæ immediatè fluit ab essentia: v.g. vt de homine fiat demonstratio potissima, prædicatum illius demonstrationis debet esse, *discursum*, quod immediatè fluit ab essentia hominis; & ab eo fluit admiratum, ab admiratiuo risibile; atque ita si risibile, vel admiratum sint prædicata demonstrationis, poterunt illa quidem esse à priori, sed non potissima.

Probatur. Ratio est, quia illa dicitur demonstratio potissima, in qua prima passio demonstratur de subiecto per differentiam essentialem.

A Dico secundo. Prædicatum demonstrationis à priori, quæ non est potissima, potest esse quacunque passio manans ab essentia subiecti.

Probatur. Ratio est, quia possunt proprietates probari per essentiam rei tanquam per veram causam: ergo possunt demonstrari à priori.

Conclusio bipartita. Dico tertio. Prædicatum essentialiale metaphysicum (id est pars definitionis) potest demonstrari à priori per causam extrinsecam, non per causam intrinsecam, v.g. rationalitas potest à priori demonstrari de homine per causam finalem, & efficientem (quæ vocantur causæ extrinsecæ) non autem per causam materiale, vel formalem (quæ dicuntur causæ intrinsecæ.)

B Ratio primæ partis est, quia prædicatum essentialiale metaphysicum habet veram causam extrinsecam, propter quam necessariò conuenit subiecto. V.g. rationalitas habet causam finalem, scilicet beatitudinem, propter quam necessariò conuenit homini. Domus habet causam finalem, propter quam ex recto & parietibus debet construi; quæ causa finalis est propulsatio iniuriarum aëris: ergo prædicatum essentialiale potest demonstrari à priori de aliqua re, cui conuenit.

Ratio secundæ partis est, quia essentia rei est primum in re, id est, nihil habet se prius intrinsecum rei: ergo essentia rei non potest probari per causam intrinsecam de ipsa re.

C Neque dicas: Hæc demonstratio est verè à priori. *Omne rationale est sensitiuum: omnis homo est rationalis: ergo est sensitiuum.* In ea enim medium est differentia constitutiva subiecti: ergo prædicatum essentialiale potest probari per causam intrinsecam.

Respondeo illam demonstrationem esse à posteriori, quamuis medium sit differentia constitutiva subiecti; medium enim non est causa prædicati, sed aliquid eo posterius, cum medium sit gradus inferior, prædicatum autem sit gradus superior.

Dico quarto. Prædicatum aliquod essentialiale, saltem physicum, potest demonstrari per causam intrinsecam subiecto, de quo demonstratur.

Ratio. Ratio est, quia forma substantialis est essentialis composito physico: sed illa potest demonstrari per materiam, quæ est causa intrinseca compositi, v.g. si dicas: *Omne quod habet materiam, habet formam: cælum habet materiam: ergo habet formam. Omne quod habet corpus organicum, habet animam: equus habet corpus organicum: ergo habet animam.* Quæ demonstrationes sunt verè à priori: ergo prædicatum aliquod essentialiale physicum potest demonstrari per causam intrinsecam. Neque dicas, essentiam rei non posse demonstrari à priori, quia nihil est in re prius ipsa essentia; & clarè Aristoteles docet, non posse de aliqua re demonstrari à priori, quid est; hoc enim intelligendum est vel de tota essentia, vel de prædicato essentiali metaphysico, non autem de prædicato essentiali physico.

E Dico quinto. Tota definitio potest demonstrari per causam intrinsecam, non per causam intrinsecam.

Probatur. Ratio est, quia definitio conuenit rei per aliquam causam extrinsecam: ergo potest per eam demonstrari. Sic demonstrare possumus domum esse compositum artificiale ex parietibus & recto per finem ipsius domus. Quod autem demonstrari non possit per causam intrinsecam, ratio est, quia in ipsa definitione adæquatè sumpta continentur omnia, quæ sunt de essentia rei, alioqui esset diminuta: ergo si definitio demonstraretur per aliquid intrinsecum, demonstrabitur per seipsam; & in hoc sensu dixit

Disp. V. Quæst. vnic. de Demonstratione. 81

dixit Philosophus, non posse à priori demonstrari quid est, quia peteretur principium.

Neque dicas. Existentia Dei propterea non potest demonstrari à priori vilo modo, quia est de essentia Dei; imò est ipsa Dei definitio: ergo prædicatum essentiale, & definitio non possunt vilo modo probari à priori.

Resp. Distinguo consequentiam, concedo antecedens; nullum prædicatum essentiale Deo potest probari à priori, concedo; essentiale creaturis, nego: quia existentia v. g. quæ Deo essentialis est, non potest probari à priori per causam intrinsecam, nihil enim est in re prius essentia; neque per causam extrinsecam, quia Deus non habet causam extrinsecam; ideoque nullo modo probari potest à priori existentia Dei, vel vllum eius prædicatum essentiale. At verò definitio, & essentia rei create habet causam extrinsecam, per quam etiam probari potest.

De prædicato demonstrationis à posteriori nihil opus est dicere, cum constet illud esse vel causam mediæ, vel aliquid aliud necessariò connexum aliquo modo.

SECTIO V.

De medio demonstrationis, & scientiæ.

Demonstrationis extrema.

Affertio affirmans.

Necessarium quid sit.

Ratio.

Instantia.

Si satisfiat.

EXtrema demonstrationis sunt subiectum, & prædicatum, quæ hæcenus exposuimus. Cum autem non sint membra demonstrationis, nisi quatenus per medium aliquod cognoscuntur, operæ pretium est inquirere, quale medium ad veram scientiam requiratur. Primum quidem *in genere*: secundò ad demonstrationem *propter quid*: tertio ad demonstrationem *quia*.

Dico primò, medium cuiuscunque demonstrationis debet esse necessarium, id est necessariò coniunctum cum prædicato & subiecto conclusionis.

Obserua, necessarium illud dici, quod implicat contradictionem aliter se habere: medium ergo illud dicitur necessarium, quod implicabit contradictionem non esse coniunctum cum maiori, & minori extremo. Propositio illa est necessaria, cuius prædicatum ita vnitur subiecto, vt implicet non vni: hæc necessitas vocari etiam solet *infallibilitas*, & *certitudo obiectiua*; scilicet ipsa res propterea non potest se aliter habere. De formali certitudine infra dicam.

Ratio conclusionis est, quia medium demonstrationis debet esse tale, vt ex euidenti, & necessaria connexionem sui cum extremis, certò & euidenter inferat conjunctionem eorundem in conclusionem: sed non potest inferre necessariam illam connexionem, nisi sit necessarium: ergo medium cuiuscunque demonstrationis debet esse necessarium.

Neque dicas: Hæc est vera demonstratio: *Quætiescunque inter Solem & Lunam interponitur terra, fit eclipsis: sed quando Sol, & Luna deueniunt ad ea puncta, quæ dicuntur caput, & cauda draconis, terra interponitur inter verumque: ergo tunc fit eclipsis.* Et tamen medium huius demonstrationis non est necessarium: ergo medium demonstrationis non debet esse necessarium.

Respondeo, illam esse demonstrationem non absolutè, sed ex suppositione statûs rerum, quo supposito medium illud est necessaria causa eclipsis; medium ergo est necessarium ex suppositione, sicut conclusio est demonstratiua ex suppositione. Quem autem gradum necessitatis exigit habere medium,

A dicetur *sectione sexta* commodiùs, cum totam necessitatem præmissarum exponemus.

Dico secundò, In omni demonstratione medium debet esse causa cognoscendi prædicatum conclusionis. Causa alia dicitur *cognoscens*, alia *essendi*. Causa cognoscendi illa est, quæ ducit nos in cognitionem rei ignotæ; v. g. gemitus est causa doloris, non essendi, sed cognoscendi; ducit enim nos in cognitionem doloris, cuius est signum. Causa verò essendi dicitur illa, quæ dat esse ipsi rei, vt ignis est causa caloris, & dolor causa gemituum. Quo posito certum est, medium esse causam cognoscendi in qualibet demonstratione, quia est ratio deducens intellectum in cognitionem conclusionis ignotæ; quod caret difficultate. Venio autem ad demonstrationem *propter quid*, de cuius medio multò grauior est controuersia.

Dico tertio. Medium demonstrationis *propter quid*, debet esse causa essendi prædicati conclusionis; sufficit autem vt sit causa virtualis.

Obserua, causas alias esse actuales, alias virtuales. Causa actualis dicitur, quæ verè producit effectum à se distinctum, vt Sol actualis est causa luminis per aërem producti. Causa virtualis dicitur ea, quæ non producit quidem id, cuius dicitur causa, nec ab eo distinguitur; si tamen illud haberet causam aliquam, non aliam haberet quàm illam: v. g. immutabilitas Dei dicitur causa virtualis æternitatis, quia non distinguitur quidem ab illa, nec eam vilo modo producit; si tamen æternitas haberet aliquam causam, non aliam haberet, quàm immutabilitatem, ideo immutabilitas infert æternitatem. Breuius etiam causa virtualis dici posset illa, quæ infert aliam, à qua tamen non distinguitur realiter. Hoc posito,

Ratio, cur medium demonstrationis à priori sit necessariò causa essendi, est quia demonstratio *propter quid*, differt à demonstratione à posteriori: sed in demonstratione à posteriori medium est causa cognoscendi; ergo in demonstratione à priori medium est causa non solum cognoscendi, sed etiam essendi.

Ratio, cur sufficiat causa virtualis, est quia illa est demonstratio à priori, quæ ostendit *propter quid* res sit necessariò: sed vbi causa virtualis est medium, ostenditur *propter quid* res sit necessariò; affertur enim aliquid, quo posito impossibile est rem non esse: ergo est demonstratio tunc à priori, quando medium causa est virtualis.

Confirmatur, quia Metaphysica, & Theologia naturalis est vera scientia: sed non procedit nisi per causas virtuales: ergo sufficiunt cause virtuales.

Postremò hæc demonstratio: *Omne immutabile est æternum: Deus est immutabilis: ergo est æternus;* non est syllogismus tantum probabilis, cum concludat necessariò; non est sophisticus: ergo est demonstratiuus.

Dico quartò. Causa remota minus latè patens potest esse medium demonstrationis *propter quid*; causa verò remota latius patens non potest esse medium demonstrationis nisi à posteriori.

Obserua primò, causam proximam illam dici, *Inter quam & effectum non intercedit alia causa*, vt calor est causa caloris alterius: causam remotam illam dici, *Inter quam & effectum intercedit alia causa*.

Obserua secundò, causam remotam aliam esse adequatam, aliam inadquatam. Adequata causa illa est, quæ conuertitur cum effectum, vt rationalitas est causa adequata risibilitatis; nihil enim est risibile, quod non sit rationale: nihil rationale, quod non sit risibile.

Affertio 2. affirmans.

Affertio 1.

Cause actualis definitio. Cause virtualis definitio.

Ratio prima pro medio demonstrationis à priori.

Causa virtualis sufficit.

Conclusio 4. bipartita.

Causa proxima & remota definitio.

Causa remota duplex accessio.

LIBRARIUS

non sit risibile. Causa inadæquata illa est, quæ non convertitur cum effectu, ut natura sensitiva est causa inadæquata respirationis; multa enim animalia sentiunt, & non respirant.

Causæ inadæquata duplex acceptio

Observe tertio, causam inadæquatam aliam esse superiorem, id est magis latè patentem; aliam esse inferiorem, id est minùs latè patentem. Causa superior est, quæ non infert quidem effectum, sed posito effectu infertur: v. g. animalitas non infert respirationem, sed posita respiratione infertur animalitas. Causa inferior illa est, quæ infert effectum, & tamen ab effectu non infertur; ut vinum est causa saltationis, quia illam infert, quamvis ab illa non inferatur. Rursus autem causa inadæquata alia est necessariò coniuncta, ut animalitas est causa respirationis; alia non est necessariò coniuncta, ut saltatio respectu vini, à quo non necessariò infertur. Hoc posito

Ratio primæ partis.

Ratio primæ partis est, quia quotiescumque conclusio infertur ex medio, tanquam ex causa inferente effectum, est vera demonstratio à priori: sed quoties medium est causa remota inferior, conclusio infertur tanquam ex causa; causa enim remota inferior illa est, quæ verè infert effectum, quamvis ab eo non inferatur: ergo effectus sequitur ex ea, tanquam ex causa, & sic est demonstratio à priori.

Ratio secundæ partis.

Ratio secundæ partis est, quia quoties effectus non sequitur ex causa, ut causa, non est demonstratio à priori, sed à posteriori; sed quando medium est causa superior, effectus non sequitur ex causa ut causa, quia superior causa illa dicitur, quæ non infert effectum: ergo non est demonstratio à priori.

Quod autem sit demonstratio à posteriori, probatur, quia quando aliquid infertur necessariò ex alio, tunc est vera demonstratio: sed conclusio infertur necessariò ex præmissis continentibus causam superiorem; nam si in iis effectus infertur sicut ex negatione prædicati superioris, sequitur negatio prædicati inferioris; v. g. sicut ex negatione sensitivi probatur negatio rationalis: ergo est vera demonstratio à posteriori. Minor probatur, quia licet non inferat effectum causa illa, negatio tamen illius infert negationem effectus; quamvis enim animalitas non inferat respirationem, negatio tamen animalitatis infert negationem respirationis.

Ex quo inferes, ad demonstrationem *propter quid*, sufficere causam proximam, vel causam remotam adæquatam, siue reciprocam; quia nemo negat hanc esse veram demonstrationem à priori: *Omne rationale est risibile*; & tamen est per causam adæquatam reciprocam.

Affertio 5. bipartita.

Dico quintò. Medium demonstrationis à priori non potest esse quodlibet genus causa, sed sola causa efficiens, & finalis prædicati conclusionis; causa verò materialis, & formalis propriè dicta non possunt esse medium huius demonstrationis.

Ratio primæ partis.

Ratio primæ partis est, quia primò Aristoteles cap. 1. lib. 2. ait, *medium debere esse causam extrinsecam*, v. g. hæc est vera demonstratio à causa efficiente, cum calor probatur per ignem; cum risibile probatur per rationale. Per causam autem finalem durities demonstrari potest de dentibus, quia debent cibos minuire, & in moralibus alia multa: ergo causa efficiens, & finalis possunt esse medium demonstrationis.

Ratio secundæ partis.

Ratio secundæ partis est, quia medium debet esse aliquid distinctum à subiecto, & prædicato conclusionis: sed causa materialis propriè dicta ipsius accidentis, est ipsum subiectum accidentis, quod est subiectum conclusionis: causa verò formalis pro-

priè dicta ipsius accidentis est prædicatum conclusionis; nam est ipsa entitas accidentis: ergo causa materialis, & formalis propriè dicta non est medium demonstrationis à priori.

Causa verò materialis impropriè dicta est ipsa essentia rei, à qua emanant proprietates tanquam à fundamento; causa formalis impropriè dicta est forma constitutiva totius compositi, quod est subiectum accidentis. Et hæc possunt esse medium demonstrationis à priori. A causa materiali impropriè dicta sunt ex demonstrationes: *Omne materiale est corruptibile: sed elementum est materiale: ergo est corruptibile*. Item: *Quidquid est rotundum, & successivè applicatur corpori luminoso, illuminatur successivè: sed Luna est rotunda, & successivè applicatur Soli: ergo successivè illuminatur*. Figura enim est dispositio se tenens ex parte materiae. A causa formali sunt hæc demonstrationes: *Omne compositum quod habet formam existentiæ perpetua connexionis cum materia, est incorruptibile: cælum habet huiusmodi formam: ergo cælum est incorruptibile*. Item: *Omne corpus, quod habet animam rationalem, exigit hæc, & hæc organa: sed corpus humanum habet animam rationalem: ergo exigit hæc, & hæc organa*.

Dico sextò. Medium demonstrationis à priori non est semper definitio formalis subiecti; potest tamen esse definitio formalis prædicati. Nomine definitionis; non intelligitur integra definitio rei, sed tantum pars definitionis.

Ratio primæ partis est, quia in demonstrationibus ubi secunda passio probatur per primam, vel tertia per secundam, medium non est definitio formalis subiecti, ut patet; prima enim passio non est differentia essentialis subiecti: ergo non requiritur in omni demonstratione, ut medium sit formaliter definitio subiecti.

Ratio secundæ partis est, quia potest demonstrari v. g. hominem esse discursivum per definitionem ipsius discursivi, quia scilicet est aptus ad discurrendum. Tunc autem medium erit formalis definitio prædicati. Deinde, quia illa definitio est aliquo modo causa, cur prædicatum insit subiecto: ergo potest esse medium demonstrationis à priori.

Neque dicas. Causa formalis propriè dicta prædicati non potest esse medium demonstrationis à priori, ut nuper diximus; hoc enim distingo: si causa formalis significet ipsam entitatem accidentis, concedo; si significet definitionem, nego: hæc enim erit causa formalis tantum impropriè dicta, quæ potest esse medium demonstrationis à priori.

Dico septimò. Medium demonstrationis potissima est definitio formalis subiecti, & causalis prædicati.

Ratio est, quia in demonstratione potissima medium est differentia constitutiva subiecti, & prædicatum est prima proprietas subiecti: sed hæc differentia est definitio formalis subiecti, & causalis prædicati: ergo, &c.

Dico octavò. Medium demonstrationis à posteriori potest esse quidquid non est causa prædicati conclusionis, modò necessariò sit coniunctum, siue sit effectus, siue signum, siue aliquid concomitanter se habens, siue causa remota superior.

Ratio est, quia quoties demonstratio non est à priori, est à posteriori: sed quando medium non est causa, vel est causa remota superior, non est demonstratio à priori, ut probatum est: ergo medium demonstrationis à posteriori potest esse quidquid non est causa, vel est causa latius patens. Quatuor ergo genera demonstrationis à posteriori assignari possunt. Primò, quando medium est effectus prædicati conclusionis,

Ratio 1.

Quatuor genera demonstrationis assignantur.

Causa materialis impropriè dicta, & causa formalis impropriè dicta quid sint.

Conclusio 6. bipartita.

Ratio primæ partis.

Ratio secundæ partis.

Obiectio.

Ei satisficit.

Conclusio 7.

Conclusio 8.

Disp. V. Quæst. vnic. de Demonstratione. 83

conclusionis, quando scilicet nobis antea notum est effectum esse, & inde inferimus, dari talem causam, ex qua talis effectus provenit: v. g. ex eo quod dies est, arguimus præsentiam solis. Neque dicas, tunc peti principium, cum à posteriori recurrimus ad aliquid prius; hoc enim verum tantum est, quando posterius est æquè ignotum ac prius: nos autem supponimus, effectum esse notiorē causā, saltem quoad nos. Secundò, quando medium non est effectus prædicati conclusionis, sed signum, & vocari solet demonstratio à signo. Tertiò, quando medium est aliquid concomitanter se habens, neque prius, neque posterius, ut cum vna relatio mutua demonstratur per aliam, vel vna passio per aliam, v. g. flebile per risibile. Quartò, quando medium est causa remota latius patens; ut si probes respiracionem per animalitatem.

SECTIO VI.

Premissæ demonstrationis in genere.

Partes demonstrationis incomplexas hætenus declaravimus, ex quibus conficiuntur propositiones complexæ conflantes proximè ipsam demonstrationem. Conditiones illarum plurimas attulit Aristoteles: primò ut sint veræ; secundò ut sint certæ: tertiò ut evidentes: quartò ut propriæ. Sed quia fundatur tota doctrina Philosophi in eo celeberrimo axioma, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, quo probantur conditiones allatæ præmissarum demonstrationis; idè ante omnia illud examinandum est; de quo vide Albertinum *sexto principio, toto*, Suarez *disp. 26. & 44. sect. 11. num. 1.*

§. I.

Propter quod vnumquodque tale, & illud magis, quomodo verum.

Axiomatis
explicatio.

Ico primò. Aristotelis axioma significat omnem causam esse perfectiorem effectui à se producto, tum propter independentiam, tum propter perfectionem entitativè maiorem; & est verum in omnibus causis, modo debitæ adsint conditiones.

Axiomatis
tres condi-
tiones.

Obserua, tres exigi conditiones, ut axioma hoc verum sit. Prima est, ut ea perfectio, in qua comparatur causa & effectus, sit capax intensioris, & extensionis; si enim extendatur, causa erit extensior; si intendatur, causa erit intensior quàm effectus. Defectu illius conditionis non licet dicere, *Filius est homo propter patrem: ergo pater est magis homo, quàm filius*; nam humanitas non suscipit magis, & minus. Secunda conditio est, ut ea perfectio, in qua fit comparatio, conveniat tum causæ, tum effectui; idè non valet, *Homo est ebrius propter vinum: ergo vinum est magis ebrium*. Terra est calida propter solem: ergo sol est magis calidus; quia vinum non est capax ebrietatis, & sol non est capax caloris. Tertia est, ut ea perfectio conveniat causæ primò & per se, effectui autem non aliunde conveniat, quàm per talem causam; idè non valet, *Discipulus est doctus propter magistrum: ergo magister est magis doctus*. Non valet, inquam, quia discipulus potest esse doctus aliunde, quàm à magistro. Suarez igitur loco citato, existimat, nihil aliud significari hoc axioma, quàm quod causa nobiliori modo participet perfectionem à se productam, eo quod effectus illam participet dependenter à causa, causa verò indepen-

der ab effectu: participare autem independentèr aliquam perfectionem, est nobiliori modo participare. Nos cum Albertino dicimus significari præterea, quod causa non solum nobiliori modo participet perfectionem à se productam, sed etiam illam maiorem participet, & intensiorem, modò tres illæ conditiones adsint, idque in omni causarum genere, contra Hurtadum *disp. 11. sect. 3.* qui ait, *valere hoc axioma tantum in causa finali.*

Ratio autem est, quia nullus potest afferri casus, in quo verum illud non sit, modò tres illæ conditiones reperiantur: ergo debet intelligi non solum de nobiliori modo, sed de maiori perfectione. Antecedens probatur inductione.

Primò in causis vniuoecis nunquam causa producit effectum sibi æqualem in intensione, v. g. ignis nunquam producit in manu calorem suo calori æqualem: sol non producit in aère splendorem æqualem suo; ergo causa est intensius perfectior effectu. Neque dicas, ignem generare ignem sibi similem; fateor enim non valere axioma in eo casu defectu primæ conditionis; forma enim substantialis ignis non suscipit magis, & minus. Neque addas, effectum vniuoecum esse æquè perfectum ac suam causam; hoc enim distinguo: est æquè perfectus quoad essentiam, concedo; quoad gradum intensioris, nego. Sed ea de re in libris de ortu & interitu fusior erit, & opportuniore disputatio.

Secundò in causa finali valet: *Propter beatitudinem dolores sunt appetibiles: ergo beatitudo est magis appetibilis*. Non valet autem si dicas: *Homo propter beatitudinem orat: ergo beatitudo magis orat*; deest enim secunda conditio; nam orare non est perfectio, quæ convenire possit beatitudini. Neque obstat, si dicas, medium sæpè appetibilius esse, quàm finem, ut si quis oret Deum, ut furetur; deest enim tertia conditio, cum effectus habeat perfectionem suam aliunde quàm à fine.

Tertiò in causa formali: *Sol est pulcher propter lucem: ergo lux est magis pulchra*. Si autem dicas: *Homo est calidus propter calorem: ergo calor est magis calidus*, non valebit defectu secundæ conditionis, quæ requirit ut eadem perfectio secundum rem, & nomen conveniat causæ, & effectui: esse autem calidum non convenit calori.

Quartò in causa materiali: *Vas lucet propter aurum: ergo aurum magis lucet*. Non valet autem si dicas: *Homo propter materiam est corruptibilis: ergo materia est magis corruptibilis*; deest enim secunda conditio, quia materiæ non convenit corruptibilitas.

Quintò. In causa efficiente: *Corpus mixtum gravitat propter terram: ergo terra magis gravitat*. Maneat ergo verum esse hoc axioma bene intellectum in omni genere causæ; ex quo non erit difficile conditiones præmissarum demonstrationis eruere.

§. II.

Quomodo præmissæ debeant esse veræ.

Ico primò. Præmissæ demonstrationis debent necessariò esse veræ.

Ratio est, quia conclusio ut deducta debet fieri, & cognosci vera per præmissas: sed præmissæ non possunt dare veritatem, quam ipsæ non habent: ergo debent esse veræ.

Confirmatur, ut conclusio formaliter sumpta sit vera, oportet ut assentiamur vnioui extremorum inter se propter vniorem illorum cum medio: sed si præmissæ sint falsæ, non possumus assentiri vnioui extremorum.

Probat.

In causa finali.

In causa formali.

In causa materiali.

In causa efficiente.

Præmissarum veritas vnde petatur. Ratio.

Confirmatio.

extremorum inter se propter unionem illorum cum medio: sed si præmissæ sint falsæ, non possumus assentiri unioni extremorum inter se propter unionem illorum cum medio; non enim illi medio uniuntur: ergo debent esse veræ.

Obiectio & eius solutio.

Neque dicas, ex falsis præmissis sequi posse veram conclusionem, ut si dicas: *Omnis lapis est substantia: omnis homo est lapis: ergo omnis homo est substantia.* Vbi minor est falsa, & conclusio vera. Respondi enim supra, ex falsis præmissis posse sequi conclusionem veram materialiter sumptam, non autem sumptam formaliter, ut ex præmissis deductam. Conclusio autem demonstrationis debet esse vera, ut deducta, non tantum materialiter sumpta; & hoc controuersia caret. Videndum superest, quomodo præmissæ debeant esse veriores conclusione.

Assertio 2. de veritate præmissarum, bipartita.

Dico secundò. Si veritas sumatur formaliter, præmissæ non sunt veriores conclusione: si autem sumatur fundamentaliter, ita ut significet infallibilitatem, præmissæ sunt veriores conclusione. Veritas sumpta formaliter est *conformitas cognitionis cum re cognita*: veritas fundamentaliter sumpta, est *necessitas & infallibilitas ipsius rei*. Primo modo negat conclusio, posse vnum esse verius alio, sed illam veritatem dicit esse indiuisibilem. Secundo autem modo sumptam veritatem asserit non consistere in indiuisibili, sed vnum posse esse verius alio fundamentaliter, id est infallibiliter, & magis necessarium; sicut fides dicitur esse verior scientiâ, id est, infallibilior; & verius esse quod Deus sit, quam quod homo existat.

Ratio primæ partis.

Ratio primæ partis est, quia conformitas conceptus cum obiecto consistit in indiuisibili: ergo nihil potest esse formaliter verius alio, sicut vnum punctum non potest dici maius alio, eo quod vtrumque sit indiuisibile. Probo antecedens. Conformitas est quædam æqualitas duorum: sed æqualitas consistit in indiuisibili: ergo conformitas consistit in indiuisibili.

Secundò, si aliqua esset causa, cur aliquid deberet esse verius alio, esset quia est perfectius: sed hoc non facit verius, quia v. g. duo palmi aurei non magis sunt æquales, quam duo palmi lignici: ergo vnum non est verius alio veritate formali.

Ratio secundæ partis.

Ratio secundæ partis est, quia præmissæ sunt magis infallibiles, & euidenter conclusionem, quæ per illas fit euidenter, & infallibilis, ut probabitur in sequentibus: ergo sunt veriores fundamentaliter, id est perfectius & infallibiliter veræ. Deinde communiter dicitur, verius esse quod Deus sit Trinus, quam quod paries sit albus, & ita de reliquis.

Obiectio 1. & eius solutio.

Obiicies primò. Potest aliqua propositio esse falsior aliâ: ergo potest esse verior. Respondeo, nego consequentiam, quia veritas est æqualitas, idcirco in indiuisibili sita est: falsitas autem, cum sit recessus, non consistit in indiuisibili; possum enim v. g. recedere magis aut minus à pariete, quamuis illum non possim tangere nisi vno modo. Pariter non nisi vno modo res est vera, quamuis possit multipliciter esse falsa.

Obiectio 2. & eius solutio.

Obiicies secundò. Potest vnus actus certior esse, & euidentior alio: ergo potest esse verior. Resp. nego consequentiam, disparitas enim est inter veritatem, quæ est æqualitas; & certitudinem, quæ est infallibilitas, quod veritas consistat in indiuisibili, infallibilitas autem, & claritas suscipiant magis & minus, ut dicam §. 4.

Obiectio 3.

Obiicies tertio. Vnus actus voluntatis potest esse melior, vel prior alio: ergo vnus actus intellectus potest esse altero verior; sicut enim veritas consistit in indiuisibili, quæ est æqualitas, & con-

formitas cum obiecto; ita bonitas consistere debet in indiuisibili, quia est conformitas cum recta ratione.

Respondeo, nego paritatem, quia bonitas est quidem conformitas rei cum recta ratione, sed includit præterea ipsam rei perfectionem; atque ita quatenus dicit solam conformitatem, consistit in indiuisibili; quatenus autem præterea includit perfectionem entitativam rei, non consistit in indiuisibili: v. g. dare centum nummos pauperi, melius est quam dare vnum nummum, quia illa bonitas non solum includit conformitatem cum recta ratione, sed etiam perfectionem intrinsecam actus, quæ in vno maior est quam in alio. At veritas nihil includit præter conformitatem cum obiecto, si sumatur formaliter, idcirco consistit in indiuisibili.

Obiicies quartò. Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed conclusio vera est per præmissas: ergo præmissæ sunt magis veræ, quam conclusio.

Respondeo maiorem esse falsam, quando perfectio illa non suscipit magis & minus: veritas autem non suscipit magis & minus, sed in indiuisibili sita est; unde non valet argumentum ab axiomatico illo deductum.

§. III.

Quomodo debeant esse certæ, & necessaria.

Dico primò. Præmissæ demonstrationis debent esse certæ certitudine formali, tum essentiali, seu ex parte obiecti; tum accidentali, seu ex parte subiecti.

Obserua primò, certitudinem formalem (de qua sola hic loquimur) esse cognitionem intellectus ita veram, ut non possit esse falsa; in quo differt à certitudine obiectiua, quæ ut dicebam *scilicet* §. 5. est ipsum obiectum propter necessitatem, & infallibile; & idcirco non vocatur propriè certitudo, quod nomen soli certitudini formali propriè conuenit, illa enim est actus intellectus, in quo solo dicitur esse certitudo, sicut & veritas. Certitudo ergo formalis est duplex. Alia essentialis, quæ vocatur certitudo ex parte obiecti; alia verò accidentalis, quæ vocatur certitudo ex parte subiecti, id est ex parte intellectus. Certitudo essentialis est cognitio, cuius obiectum est necessarium. Certitudo accidentalis est firma adhæsiō intellectus ad aliquod obiectum sine formidine oppositi. Hanc vtramque reperiri debere in præmissis demonstrationis, clarum est. Essentialem quidem, quia præmissæ habent obiectum necessarium, ut *scilicet* §. 5. ostensum est: ergo ita sunt veræ, ut non sint falsæ. Deinde si possent esse falsæ, conclusio ex his deducta posset esse falsa. Accidentalem autem, quia præmissæ sunt ratio propter quam intellectus firmiter assentitur conclusioni sine formidine: ergo debet assentiri præmissis sine formidine. Quo posito superest ut videamus, qualem gradum certitudinis habere debeant præmissæ demonstrationis in genere. Nam, vtrum sint certiores conclusionem, dicitur sequenti paragrafo.

Obserua igitur secundò, tres ab Aristotele distinguere gradus necessitatis præmissarum. Primus est, ut sint de omni: secundus, ut sint per se: tertius ut sint de prædicato vniuersalissimo, & quatenus ipsum. Quæ tria figillarim exponenda sunt. Dico secundò. Præmissæ demonstrationis debent esse de omni, non solum prioritice, sed etiam posterioritice.

Obserua propositionem de omni esse illam, cuius prædicatum

Tres gradus præmissarum.

Propositio de omni qualis sit.

prædicatum conuenit omnibus inferioribus subiectis, & semper; vt hæc propositio, *Homo est animal*, est de omni. Aristoteles sic illum explicat. Propositio de omni ea est, quæ dicitur de prædicato, quod est non in aliquo quidem, & in aliquo quidem; aut aliquando quidem, & non aliquando quidem. Requirit enim propositio de omni vniuersalitatem subiecti, & vniuersalitatem temporis; ideoque aliud est dictum de omni prioristicum, cuius prædicatum conuenit omnibus inferioribus subiectis, sed non semper, id est, quod habet vniuersalitatem subiecti, sed non temporis. Vocatur prioristicum, quia de illo agitur in libris Priorum. Dictum de omni posterioristicum illud est, quod conuenit omni subiecto, & semper, vel certe vltimum, v. g. hominem habere quinque digitos, canescere in senectute, est dictum de omni posterioristicum, quia quamuis non conueniat semper omni homini, vltimum tamen conuenit. Vocatur posterioristicum hoc dictum de omni, quia de illo agitur in libris Posteriorum.

Neque dicas: Illa, quæ dicuntur de Deo, non sunt vniuersalia; & tamen sunt demonstratiua. Respondeo enim ex Caetano, duobus modis posse aliquid esse de omni. Primò posituè si conueniat pluribus inferioribus; & hoc modo diuina prædicata non sunt de omni. Secundò negatiuè, cum nihil potest sumi sub tali subiecto, de quo prædicatum non dicatur. Prædicata de Deo non sunt de omni posituè, sed solum negatiuè; quod sufficit ad demonstrationem.

Ratio ergo conclusionis est, quia propositiones demonstratiuæ debent esse necessariae: sed non possunt esse necessariae, nisi prædicatum sit de omni posterioristice, id est, nisi conueniat omni & semper: ergo prædicatum debet esse de omni posterioristice, & consequenter ipsa præmissa.

Dico tertio. Ad demonstrationem simpliciter loquendo non est necessarium vt propositiones sint in aliquo modo dicendi per se, sed ad perfectissimas necessarium est.

Obserua, *dici per se*, aliquando significare idem ac *precisè*; aliquando idem ac *non per aliud*, aliquando modum producendi oppositum ei, quod est esse per accidens, & in eo sensu usurpatur hoc loco *dici per se*.

Nam propositio *per se*, illa dicitur, cuius prædicatum habet nexum essentialem cum subiecto, non quod sit de essentia subiecti, sed quod subiectum ex vi naturæ suæ illud prædicatum exigit. Plus est ergo propositionem esse *per se*, quam esse de omni; estque maior gradus necessitatis: v. g. hæc propositio, *Coruus est niger*, est de omni; sed non est *per se*, quia coruus non exigit nigredinem ratione suæ naturæ. Hæc verò, *Coruus est animal*, est de omni, & *per se*. Huiusmodi propositiones *per se* quatuor ex Aristotele habent modos, quos communiter dicimus modos dicendi per se.

Primus est quando prædicatum inest subiecto, & est de illius essentia, ac definitione. Hoc accidit quando prædicatum est vel definitio subiecti, vel pars definitionis, vt, *Homo est animal rationale*. Illa verò, *Omne risibile est rationale*, non est in primo modo dicendi per se propriè, quia prædicatum illud, *rationale*, non inest subiecto; si tamen velis hanc conditionem excludere, erit reuerà in primo modo dicendi per se. Qui modus reperitur quidem in demonstratione potissima, quæ probat primam passionem de subiecto per differentiam constitutionis, sed non est necessarius ad quamcumque demonstrationem.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

Secundus modus dicendi per se est, cum subiectum est de definitione prædicati, siue quando passio prædicatur de subiecto; subiectum enim ingreditur definitionem proprietatis, vt, *Homo est risibilis*; oportet autem vt prædicatum sit accidens proprium conueniens soli. Cum verò dicitur, *Petrus est risibilis*; non est *per se*, quia Petrus non est de definitione risibilis: hic modus non est necessarius ad omnem demonstrationem, sed ad eam tantum, quæ demonstrat secundas passiones de subiecto, vt cum esse admiratiuum probatur per discursuum.

Tertius modus dicendi per se est cum de primis, vel secundis substantiis prædicatur existentia, vt cum dicitur, *Homo est*; quæ propositiones ideò dicuntur per se, quia subiectum habet per se tale prædicatum, scilicet existentiam; nam substantiæ per se subsistunt, non autem in alio: accidentia sola existunt in alio. Hic modus dicendi per se, est ineptus ad demonstrationem de rebus creatis, quibus existentia conuenit accidentariò; valere tamen potest quando demonstrantur passiones ipsius substantiæ existentis.

Quartus modus dicendi per se, est quando prædicatum est causa finalis, vel efficiens subiecti, sed necessariò coniuncta, vt, *Iugulatus interit*; interitus enim euidenter inferitur ex iugulatione.

Ex quibus omnibus satis patet, cur dixerim, præmissas cuiusvis demonstrationis non debere esse in vltimo modo dicendi per se; nam multæ possunt offerri demonstrationes, quarum præmissæ non sint in vltimo ex his modis, quos assignauimus, non tantum à posteriori, sed etiam à priori; hæc enim est vera demonstratio: *Omne risibile est rationale: Petrus est rationalis: ergo*, &c. Et tamen, vt dixi, maior non est in vltimo modo dicendi per se.

Quod verò in demonstratione perfectissima præmissæ debeant esse in aliquo modo dicendi per se, clarum est; in ea enim prima passio probatur de subiecto per propriam subiecti essentiam; ideoque maior propositio est in secundo modo dicendi per se, minor autem in primo; vt, *Omne rationale est discursuum: omnis homo est rationalis: ergo*, &c.

Dico quartò. Non est necessarium ad quamlibet demonstrationem, vt præmissæ sint de prædicato vniuersalissimo, & secundum quod ipsum; sed ad solam demonstrationem potissimam hoc requiritur.

Obserua, propositionem de prædicato vniuersalissimo definiri ab Aristotele, *Cuius prædicatum est de omni per se, & quatenus ipsum*; id est propositio de prædicato vniuersalissimo illa est, cuius prædicatum nec excedit subiectum, nec ab eo exceditur, sed est reciprocum, vt illa propositio: *Homo est rationalis*, est de prædicato vniuersalissimo, quia rationale nec excedit hominem, nec ab eo exceditur; sed ista, *Homo est animal*, non est de prædicato vniuersalissimo, quia animal latius patet, quam homo. Hoc prædicatum vocatur, *quatenus ipsum*, quia conuenit subiecto quatenus tale est, siue quatenus est talis speciei. Vocatur etiam prædicatum vniuersalissimum, quia ita conuenit tali subiecto, vt non possit conuenire vlli, nisi ratione talis subiecti. Subiectum autem harum propositionum vocatur subiectum primum, quia eo primum posito ponitur prædicatum; & eo primum sublato, tollitur; ideoque prædicatum hoc debet esse vel definitio subiecti, vel differentia constitutionis, vel proprietas specifica, siue reciproca.

H Ratio

Secundus

Tertius

Quartus

Conclusio

Propositio de prædicato vniuersalissimo quid sit.

Aliquid potest esse de omni duobus modis.

Obserua, dici per se, quid significet.

Propositiones per se, quatuor habent modos. Primus modus.

Ratio.

Ratio ergo conclusionis est, quia multæ demonstrationes fiunt, in quibus non reperitur definitio subiecti, vel differentia constitutiva, nec proprietas specifica: v.g. si dicam, *Omne animal sentit: omnis homo est animal: ergo omnis homo sentit.* Ergo non omnis demonstratio exigit præmissas de prædicato reciproco, sed sola demonstratio potissima, cuius medium est differentia constitutiva subiecti, & maius extremum proprietates reciproca.

S. I V.

Quomodo debeant esse evidentes.

Conclusio.

Dico primò. Præmissæ demonstrationis, saltem purè naturalis, id est distinctæ à Theologica, debent esse non solum certæ, sed etiam evidentes. Ita Philosophus sapè, qui ad scientiam exigit *evidentiam, & certitudinem.* Refragantur nonnulli Theologi asserentes ad rationem scientiæ sufficere certitudinem sine evidentia; Theologiam enim suam dicunt veram esse scientiam, quamvis sit inevidens.

Evidentia quid sit.

Obserua, evidentiam esse veritatem alicuius rei, cui non potest intellectus dissentiri. Potest autem dici duplex: altera obiectiva, altera formalis. Evidentia obiectiva est obiectum, quod ita ostenditur intellectui, ut non possit intellectus ei dissentiri. Formalis est actus intellectus circa obiectum, cui dissentiri non potest. Distinguitur ergo evidentia à certitudine, quod certitudo sit actus ita verus, ut nequeat esse falsus; evidentia autem sit actus circa obiectum, cui non potest intellectus dissentiri. In fide diuina reperitur certitudo sine evidentia, vnde concludimus distingui evidentiam à certitudine, quod Philosopho fuit ignotum: nullus autem est actus evidens, qui non sit etiam certus; imò nullus actus, aut habitus naturalis potest esse certus, qui non sit etiam evidens. Reliqua de certitudine, & evidentia dicentur alibi.

Probatur.

Ratio conclusionis est, quia conclusio scientifica non solum debet esse certa, sed etiam evidens, alioqui non differret à fide, si solum haberet certitudinem: ergo præmissæ debent esse evidentes, per quas conclusio est evidens. Præterea nullus actus naturalis potest esse certus, quin sit etiam evidens, ut probabo in animasticis: ergo præmissæ debent esse certæ: ergo debent etiam esse evidentes.

Obiectio, eiusque solutio.

Neque obicias, Theologiam esse scientiam, & tamen esse inevidentem. Nego enim illam esse propriè loquendo scientiam, ut docet Gillius, & alij graues Theologi; duas enim conditiones ad veram scientiam exigit Aristoteles, certitudinem & evidentiam. Magis ergo propriè ad sapientiam Theologia pertinet, quam ad scientiam; vel potius est habitus distinctus à quinque intellectualibus enumeratis ab Aristotele 6. *Ethic.*

Conclusio 2.

Dico secundò. Præmissæ demonstrationis debent esse priores, & notiores conclusionem, non secundum naturam, sed saltem secundum nos; id est evidentes, & certiores, saltem ex parte subiecti. Contra Hurtadum *disp. vnde cima, sect. tertia.*

Notius aliquid alio duobus modis.

Obserua duobus modis aliquid dici notius alio. Primò secundum naturam: secundò nobis. Notius secundum naturam vocatur illud, à quo aliud pender; & sic omnis causa est certior secundum naturam, quam effectus. Notius nobis vocatur illud, quod est vicinius sensibus, quod con-

tingere potest dupliciter; vel enim est notius nobis ratione modi nostri intelligendi, vel ratione diligentiae adhibite in eo percipiendo.

Præmissæ cuiusvis demonstrationis non sunt semper notiores secundum naturam, quia non semper continent causam conclusionis. Imò neque semper sunt notiores nobis primo modo, sed semper sunt notiores nobis, saltem secundo modo.

Ratio est, quia quoties adsunt necessariae con-

ditiones, verum est Aristotelicum axioma, *Propter quod, &c.* sed hic adsunt omnes condiciones requisitæ; nam evidentia suscipit magis, & minus; conuenit tum præmissis, tum conclusioni; neque conclusioni ut conclusio est aliunde conuenit quam per præmissas: ergo præmissæ debent esse evidentes, quam conclusio. Deinde discursus est progressus à notis ad ignota, alioqui nullam ingenerat cognitionem: ergo præmissæ notæ notiores sunt, quam conclusio ignota. Denique quod est notum per se, & ex suis terminis, est notius eo quod est notum per aliud: sed præmissæ demonstrationis ut sic, sunt per se notæ; conclusio autem ut sic, est nota per aliud: ergo præmissæ sunt notiores conclusionem.

Obiicies primò. Si conclusio est semper minus nota, quam præmissæ, sequitur deueniri posse ad aliquam conclusionem quæ careat evidentia, quod absurdum est. Probo sequelam, si multæ conclusiones seriatim ex iisdem principiis deducantur, deuenietur tandem ad aliquam, in qua nulla erit evidentia; finitum enim per detractionem tandem exhauritur: sed hæc evidentia est finita: ergo si semper minuatur, finietur tandem.

Respondeo negando sequelam, ad cuius probationem distingo maiorem: finitum per detractionem tandem exhauritur, per detractionem graduum, concedo; per detractionem speciei quæ mutetur in aliam, nego. Quomodo enim inter quolibet duas species inæqualis perfectionis, v.g. inter hominem & equum, possunt dari infinitæ species animalium perfectiores equo, & imperfectiores homine, quia illarum perfectio non crescit vel decrescit in gradu, sed in specie essentiali. Eodem modo diuersa evidentia conclusionum crescit, vel decrescit non gradualiter, sed essentialiter; idèd possunt dari infinitæ conclusiones minus notæ, quam quælibet designabilis; & tamen omnes erunt evidentes.

Obiicies secundò. Actus, quo credo Deum esse Trinum, non est minus certus, quam is, quo credo reuelationem. Atqui reuelatio est causa credendi Deum Trinum: ergo causa assentiendi non est notior, quam articulus, cui assentimur.

Respondeo, distingo maiorem. Actus, quo credo Deum Trinum, non est minus certus ex parte subiecti, quam actus, quo credo reuelationem, nego maiorem; non est minus certus ex parte obiecti, concedo. Præterea nego paritatem inter actum fidei, & discursum, quia eodem actu indiuisibili, quo credo articulum reuelatum, credo reuelationem; fides enim discursiva non est, præmissæ verò non cognoscuntur eodem actu, quo conclusio cognoscitur; idèd non est paritas inter demonstrationem, & actum fidei.

Obiicies tertio. In conclusione cognoscimus prædicatum & subiectum esse idem, quia sunt idem cum medio: ergo tam certi sumus de conclusione, quam de præmissis; quia quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.

Confirmatur. Nam eadè est vnio, per quam prædicatum

Probatur.

Obiectio, & responsio.

Obiectio 1.

Responsio.

Obiectio 3.

Disp. V. Quæst. vnic. de Demonstratione. 87

catur & subiectum inter se vniuntur in conclusione, & per quam in præmissis vniuntur cum medio: ergo præmissæ non sunt veriores conclusione.

Responsio.

Respondeo, distinguo consequentiam: tam certi sumus certitudine essentiali, concedo; tam certi sumus certitudine accidentaliter, siue ex parte intellectus, nego. Et ad confirmationem eodem modo distinguitur consequentia: præmissæ non sunt notiores essentialiter, concedo; accidentaliter, nego.

Neque dicas: conclusio est essentialiter certa propter præmissas: ergo præmissæ debent esse certiores essentialiter. Nego enim antecedens; nam præmissæ non faciunt conclusionem certam ex parte obiecti, sed faciunt tantum illam certam ex parte intellectus, qui propter præmissas assentitur conclusioni. Neque propterea sequitur, præmissas non debere certas esse essentialiter, quia quamuis conclusio non sit certa essentialiter per præmissas, sed tantum ut deducta, & accidentaliter, non potest tamen deduci ut certa, nisi præmissæ sint certæ.

Obiectio 4.

Obiicit quartò. Existentia Dei est quid notius, quam effecta, per quæ probatur: ergo præmissæ non sunt notiores conclusione.

Responsio:

Sed facile distinguitur antecedens: existentia enim Dei est notior secundum naturam, quam effectus; sed non est notior nobis: effectus enim sunt viciniore sensibus. Hæc propositio, *Christus est risibilis*, propterea est de fide, certior est quam hæc propositio purè naturalis: *Homo est risibilis*; sed propterea est deducta & naturalis, non est notior.

S. V.

Quomodo debeant esse proprie.

Præmissæ quando sunt proprie, & quando non.

Dupliciter præmissæ demonstrationis intelligi possunt non esse proprie. Primò si sint alienæ, id est si non spectent villo modo ad scientiam, cuius est demonstratio. Secundò si sint communes pluribus scientiis, id est si spectent quidem ad illam scientiam, sed ad alias etiam spectent.

Assertio probatur.

Certum est, præmissas non debere esse alienas, ut ostendit Philosophus *cap. 6.*, quia non potest scientia egredi extra totum suum obiectum: egrederetur autem si usurparet præmissas nullo modo ad se spectantes. Deinde illæ præmissæ omnino alienæ à tota scientia, essent etiam alienæ à conclusione, sique nullo modo illam inferrent. Difficultas ergo restat solum, utrum præmissæ demonstrationis possint esse propositiones pluribus scientiis communes.

Conclusio.

Dico primò. Prima principia communissima virtualiter in omni demonstratione reperiuntur.

Nomine principij quid intelligendum.

Obserua primò, nomine principij, significari propositionem quæ à priori probari non potest, sed ex sola terminorum explicatione cognoscitur sine villo discursu, ut, *Omne sonum est maius sua parte*: *Impossibile est aliquid simul esse, & non esse*: *Quodlibet est, & non est*. Hæc enim lumine naturali aded nota sunt, ut statim ac cognosco quid significant illæ voces, *totum*, & *pars*, non possum non assentiri. Vtrum autem aliquando principia probentur per discursum, disputabitur cum agemus de habitu principiorum, quando de habitibus.

Duplex generis principiorum.

Obserua secundò, duo esse genera principiorum; alia enim sunt principia generalia, & communissima, quæ vocantur dignitates, & axiomata; & sunt ea quæ statim cuilibet apparent, ut, *Quodlibet est, vel non est*. Alia sunt principia propria scientiarum, ex quibus eruantur conclusiones illarum

R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

A propria, ut in Logica principium est, *Omnis definitio constat ex genere, & differentia*. In Physica, *Omne corpus naturale est mobile*. Hæc principia vocantur suppositiones, siue propositiones, quia illa principia in his scientiis non demonstrantur: vtrum verò possint in aliis scientiis demonstrari, alibi disputabitur.

Ratio ergo, cur principia illa communissima, saltem plurima reperiuntur virtualiter in omni demonstratione, est quia veritas illatua consequentia tota in illis fundatur.

Dico secundò. Principia communissima possunt esse præmissæ demonstrationis à posteriori, non autem demonstrationis à priori. Videtur esse contra Aristotelem *cap. 7. & 8.* vbi fuse docet, præmissas demonstrationis esse debere proprias; sed ille loquutus solum est de demonstratione potissima, & à priori; non autem de demonstratione à posteriori.

Ratio est, quia istæ sunt veræ demonstrationes: *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*: *Quantitas A, & B, sunt æquales vni tertio: ergo sunt æquales inter se*. Item: *Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia*: ab istis duabus quantitatibus æqualia demuntur: ergo remanent æquales. Quæ demonstrationes sunt à posteriori, quia medium non est causa, sed signum.

Dico tertio. Principia pluribus scientiis communia possunt esse præmissæ demonstrationis, etiam à priori.

Ratio est, quia conclusio Theologica, v.g. quod *Christus sit risibilis*, potest probari per vnam præmissam physicam, quod *homo sit risibilis*. Chirurgus item probat vulnera rotunda curari difficilius per hanc præmissam geometricam: *Partes ei cuius magis distat à centro, quam partes alterius figure, addit enim Chirurgus: sed quæ magis distat, difficilius curantur: ergo vulnera rotunda difficilius curantur*.

SECTIO VII.

De præmissis demonstrationis à priori.

Praeter allatas condiciones ad omnem omnino demonstrationem necessariò requisitas, aliquid aliud exigit demonstratio propter quid, præsertim potissima; quod exponendum hoc loco est, vtrum scilicet propositiones, ex quibus constat, debeant esse per se notæ, immediatæ, primæ, indemonstrabiles. Quæ omnia esse synonyma mox videbis.

Dico primò. Præmissæ demonstrationis propter quid debent esse aliquo modo immediatæ, saltem virtualiter. In demonstratione autem potissima propositiones sunt immediatæ simpliciter, id est primæ, & indemonstrabiles.

Obserua primò, propositionem immediatam vocari eam quæ caret medio per quod probetur à priori, ut, *Deus existit*, non potest probari, quia nullam habet causam suæ existentie. Bene autem aduertit Gillius *lib. 1. tract. 8. cap. 2.* Propositionem immediatam vocari propositionem obiectiuam, non propositionem formalem.

Obserua secundò, propositionem duobus modis esse posse immediatam: primò simpliciter, siue secundum se: secundò secundum quid, seu respectu conclusionis. Simpliciter immediata illa est, quæ nullo modo potest probari à priori, id est, quæ nulla est prior. Et hoc contingit quoties prædicatur est de essentiali subiecto, id est, vel definitio, vel differentia constitutiva, ut, *Homo est rationalis*, & ided vocatur prima, quia scilicet non datur prius, per quod demonstretur.

H 2 Vocatur

Assertio secunda bipartita.

Assertio tertia affirmans.

Assertio bipartita.

Propositio immediata quid sit.

Propositio duobus modis potest esse immediata. Propositio immediata secundum se quid sit.

Vocatur *indemonstrabilis*, propter eandem causam. Vocatur *principium primum*, & *proximum*, quia est causa proxima à qua pendet veritas conclusionis. Vocatur etiam *per se nota*, ut mox patebit. Immediata secundum quid, siue respectu conclusionis, est illa, quæ probari quidem potest per aliquid prius, non tamen per aliquid, quod intercedat inter ipsam, & conclusionem, quando scilicet est causa immediata prædictæ conclusionis; sic enim probari potest à priori, ut quando risibile probatur de homine per admiratum, est propositio immediata secundum quid, quia admiratum est immediata causa risibilis; sed tamen potest probari per aliquid prius.

Propositio immediata secundum quid duplex.

Obserua tertio, propositionem immediatam secundum quid esse duplicem: alia est actu immediata, quando medium est causa immediata prædictæ conclusionis, ut admiratum respectu risibilis: alia est virtualiter immediata, quando facile potest deveniri ad causam immediatam, ut discursuum respectu risibilis non est causa immediata, cum inter hæc duo intercedat admiratum, quamvis facile possit quis devenire ad causam immediatam, eo quod nullum interiaceat subiectum inter risibile, & discursuum. His positis,

Ratio cur præmissæ demonstrationis à priori sint immediata aliquo modo, est quia non quiescit intellectus donec videat causam, per quam res est: sed causa, per quam res est, est causa proxima: ergo intellectus non quiescit in demonstratione donec videat causam proximam.

Ratio.

Ratio cur sufficiant propositiones immediate secundum quid, & virtualiter, est quia demonstratio, quæ probat tertiam passionem per primam, v. g. risibile per discursuum, est vera demonstratio: sed hæc est immediata tantum secundum quid, & virtualiter: ergo non exigitur ut sit actu immediata.

Assertio bipartita.

Dico secundo, Præmissæ demonstrationis à priori perfectissimæ sunt per se notæ secundum naturam: præmissæ autem cuiuscunque demonstrationis à priori non sunt necessariò per se notæ, etiam secundum nos.

Propositio per se nota quid sit.

Obserua primo, propositionem per se notam illam esse, quæ ex solis terminis cognoscibilis est, & non est cognoscibilis per aliud à priori: nihil autem obstat, quominus à posteriori possit probari, imò & per reductionem ad impossibile. Esse igitur propositionem per se notam, est non esse aliquid prius, per quod tanquam per causam demonstretur: hæc autem propositio duplex est, altera est per se nota secundum naturam, altera secundum nos. Per se nota secundum naturam, illa est, quam definitivius, quæ scilicet ex propriis terminis, si illi ex propriis rationibus cognoscantur, apta est assensum evidentem extorquere sine prævio discursu. Causa verò cur ita sit per se nota, est identitas terminorum, qui propterea si cognoscantur, statim sequetur assensus evidens. Hoc modo per se nota sunt omnes propositiones simpliciter immediate, seu indemonstrabiles, in quibus prædicatum est de essentia subiecti. Propositio per se nota nobis ea est, cuius termini sunt noti, & penetrati; ideòque assensum extorquent sine discursu prævio, licet secundum naturam suam possint demonstrari à priori, v. g. *Ignis est calidus*; & huiusmodi sunt quæcumque sensibus percipiuntur. Hanc divisionem propositionis per se notæ pluribus impugnat Scotus cum sua scola, contra sanctum Thomam *prima parte*, quæst. *secunda*, quem tuerentur omnes Interpretes ibi; sed omnino de

A nomine quæstio est, ut bene ostendit Valsq. *disp. decimasexta*.

Obserua secundo, dari veras propositiones obiectivas per se notas secundum se, & alias per se notas secundum nos; quia propositio, in qua prædicatum est de essentia subiecti est cognoscibilis per se sine discursu; si enim prædicatum idem significet, quod significat subiectum, propositio est cognoscibilis ex solis terminis: sed si prædicatum sit de essentia subiecti, prædicatum idem significat, quod subiectum: ergo si prædicatum est de essentia subiecti, propositio est cognoscibilis ex solis terminis. Quod autem detur propositio per se nota quoad nos, clarum est, quia illa, quæ sensibus percipiuntur, non egent ullo medio, per quod probentur; sed statim se ingerunt sensibus.

Conclusio bipartita.

B Neque dicas cum Scoto, non posse eandem propositionem evidentem esse, & obscuram: sed propositio per se nota secundum se, & non secundum nos, esset evidens, & obscura: ergo nulla est propositio per se nota secundum se, & non per se nota secundum nos. Concedo enim maiorem, & distingo minorem: sed si aliqua propositio sit per se nota secundum naturam, & non secundum nos, erit evidens & obscura, si sit propositio formalis, siue mentalis, concedo; si sit obiectiva propositio, nego. Eadem enim entitas est de se cognoscibilis ex terminis, licet à nobis non cognoscatur; ideòque non sequitur, eundem conceptum esse obscurum & evidentem; sed eundem conceptum, qui est verè confusus, ex sua natura talem esse, ut possit esse distinctus. Ex his

C Ratio primæ partis est, quia propositiones demonstrationis potissimæ continent necessariò causam intrinsecam, quæ nulla est prior: ergo sunt per se notæ secundum naturam; non sunt tamen necessariò per se notæ secundum nos, quia possunt probari à posteriori, & per causam extrinsecam.

Prima pars probatur.

Ratio secundæ partis est, quia si risibile demonstretur de homine per admiratum, propositiones non erunt per se notæ secundum naturam, poterunt enim probari per aliquid prius, videlicet per differentiam constitutivam hominis.

Secunda pars probatur.

SECTIO VIII.

De circulo, & regressu.

Circulum, & regressum demonstrationis sæpe usurpat Philosophus, & tamen fusè impugnat, præsertim hic textu vigesimo secundo, contra veteres, qui asserbant principia demonstrationis posse mutuo demonstrari per eandem demonstrationem demonstratam ex eis. Videndum igitur est, quomodo nec à seipso discedat Philosophus, nec à vero: quod ultimum de demonstratione, & actuali scientia querendum restat.

Opinio veterum circa principia.

E Dico primo, Circulus demonstrativus propriè dictus, qui distinguitur à regressu, est semper inutilis, & reiiciendus.

Assertio affirmans.

Obserua primo, circulum in communi significare duas demonstrationes, quæ constant iisdem terminis; ita ut quod est prædicatum in prima, sit medium in secunda, & è contra: ut si dicam, *Omne risibile est rationale: omnis homo est risibilis: ergo omnis homo est rationalis*. Deinde verò, *Omne rationale est risibile: omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis*. Vbi vides quasi reditum à secunda demonstratione ad primam. Nam *risibile*, quo d

Circulus quid significet.

quod in prima demonstratione est medium, prædicatum est in secunda; & rationale, quod est medium in secunda, est prædicatum in prima. Definiri ergo potest in communi circulus: *Est duplex demonstratio iisdem terminis constans, quarum prima probat secundam, & secunda primam.*

Circulus quot modis contingat. Obserua secundò, posse circulum vniuersim sumptum contingere quatuor modis. Primò si ambæ demonstrationes sint à priori in eodem genere causæ, id est si medium primæ sit v. g. causa efficiens secundæ, & medium secundæ causa efficiens primæ, vt si dicas, *Regi iubemur parandum est: sed Rex iubet parare legi: ergo legi parandum est.* Deinde verò vt probes maiorem, si dicas, *Legi iubemur parandum est: lex iubet parare Regi: ergo Regi parandum est.* Hic progressus est semper circulus vitiolosus, & reiiciendus, quia causæ non possunt esse inuicem causæ in eodem genere causæ, vt in Physica demonstratur. Secundò, si ambæ demonstrationes sint à priori in diuerso genere causæ, id est si medium primæ v. g. sit causa efficiens prædicati secundæ: prædicatum autem secundæ sit causa finalis huius medij: v. g. si dicas, *Ille, qui haurit medicinam, amat sanitatem: Petrus haurit medicinam: ergo amat sanitatem.* Deinde verò, *Ille, qui amat sanitatem, haurit medicinam: Petrus amat sanitatem: ergo haurit medicinam.* Tertiò si ambæ demonstrationes sint à posteriori, vt si flebile probes per risibile, & risibile per flebile. Quartò, quando prima demonstratio est à posteriori, secunda verò à priori, vt, *Omne risibile est rationale, &c. Omne rationale est risibile: omnis homo, &c.* Hæc de circulo in communi, qui est quasi genus ad circulum propriè dictum, & regressum propriè dictum.

Obserua enim tertiò, circulum propriè dictum in eo distingui à regressu propriè dicto, quod in circulo termini secundæ demonstrationis non cognoscantur nisi per primam, & sumantur eodem modo, quo sumuntur in prima: in regressu autem termini secundæ demonstrationis sumantur diuerso modo, & non cognoscantur tantum per primam, sed per medium examen mentis, id est, vel per sensus & experientiam, vel per explicationem terminorum, vel per alios discursus intermedios. **Circulus** ergo propriè dictum sic defines: *Est duplex demonstratio, qua ignotum probatur per aquè ignotum, & idem per idem; id est, in qua termini primæ demonstrationis non cognoscuntur nisi per secundam, termini autem secundæ non cognoscuntur nisi per primam; vt, Regi parandum est, quia lex iubet: legi parandum est, quia Rex iubet; quod semper contingit, quoties duæ demonstrationes sunt à priori in eodem genere causæ. Quo modo autem definiatur regressus propriè dictus, dicetur postea. Nunc sensus conclusionis est, quoties termini secundæ demonstrationis non sunt noti nisi per primam demonstrationem, & sumuntur eodem modo in vtraque, tunc circulus est inutilis, & reiiciendus, in quo post Aristotelem conueniunt omnes Authores mox citandi.*

Ratio est primò, quia si utilis, & possibilis esset circulus ille, in quo secunda demonstratio non cognoscitur nisi per primam, sequeretur idem esse notius, & ignotius respectu eiusdem propositionis; quod est absurdum. Probo sequelam. Præmissæ demonstrationis sunt nobis notiores quàm conclusio: sed eadem propositio eodem modo cognita est conclusio & præmissa, si detur circulus: ergo eadem propositio erit notior, & ignotior conclusione.

Secundò idem probaretur per idem, quod est in R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A utile, & impossibile; id est idem probaretur per se ipsum; si enim A, cognoscatur per B, quatenus cognitum per ipsum A: ergo A, cognoscitur per ipsum A. Et si eadem notitia præmissarum causatur ex eadem notitia conclusionis, quam causat: ergo eadem notitia causatur à seipsa. Nugatorius est igitur omnino circulus, in quo termini secundæ demonstrationis non cognoscuntur nisi per primam, quia est inutile cognoscere ignotum per ignotum, & idem per seipsum. Alias Aristotelis rationes omitto, ne in re clara sim longior.

Dico secundò, Regressus propriè dictus, in quo termini secundæ demonstrationis sumuntur alio modo, quàm in prima, neque sunt noti tantum per primam, sed per medium examen mentis, est utilis & amplectendus; si autem non intercedat medium examen, est impossibilis, & reiiciendus. Ita omnes communiter post Aristotelem, & Theologi, qui accuratè in materia de fide regressum explicant, inter quos eximie Valentia 2. 2. disp. 1. & fusè in *Analysi*. Albertinus 10m. 1. princip. philosoph. corollario 4. dub. 1. Zabari. tract. de regressu. Dandini. 1. de anima, digressione 12.

Obserua primò, regressum propriè dictum ita definiri: *Est duplex demonstratio iisdem constans terminis, qua progredimur ab vno genere notitia ad aliud, medio examine intellectus.* Potest autem habere vel duas demonstrationes à priori in diuerso genere, vel duas à posteriori; vel vnam à posteriori, alteram à priori, qui solus est regressus maximè propriè dictus, & ad omnes scientias vtilissimus; cum scilicet à cognitione effectus progredimur ad cognitionem causæ, & à cognitione causæ regredimur ad cognitionem effectus, à quo cœpimus; ei enim ferè soli datur nomen regressus, cæteri minus frequenter, & minus propriè sic appellantur. Imò à multis reiiciuntur, sed malè; sufficit enim ad verum regressum, si termini aliter cognoscantur in prima demonstratione, quàm in secunda, quod in aliis omnibus potest contingere: v. g. si duæ demonstrationes sint à priori in diuerso genere causæ, termini sumuntur diuerso modo. Item si vtraque demonstratio sit à posteriori, vel vna à priori, & altera à posteriori, termini primæ demonstrationis erunt tantum noti confusè, siue imperfectè; termini autem secundæ cogniti erunt distinctè: quod diligenter nota.

Obserua enim secundò, regressum propriè dictum præter duas demonstrationes, quas habet, sicut circulus, habere necessarid præterea operationem quandam mediam, quæ antecedit secundam demonstrationem, & sequatur primam; vocarique solet *Examen mentis*, seu *inquisitio*, & *negotiarium intellectus*. Quam operationem sic defines: *Est operatio, qua distinctius cognoscitur aliquod medium, vel penetrando significationem terminorum, vel comparando illorum definitionem, vel discurrendo circa naturam causæ, & effectus.* Nam cum regressus in eo distinguatur à circulo, quod in circulo termini secundæ demonstrationis non sint cogniti, nisi per primam, eodemque modo cognoscantur quo cogniti sunt in prima; in regressu autem termini secundæ demonstrationis non cognoscantur tantum per primam, ne idem probetur per seipsum, debet in regressu dari aliqua operatio, per quam termini secundæ demonstrationis cognoscantur aliter, quàm in prima. Illa operatio vocatur *examen*, quia per illà examinamus diligenter significationem terminorum, vel naturam causarum, & effectuum; idèque potest esse vel nuda

Afferio secundæ.

Regressus propriè dicti definitio.

Regressus quid habeat.

apprehensio terminorum, vel vnus discursus aut plures, ita vt ante illud examen medium secundæ demonstrationis, quod cognitum est in prima demonstratione, cognoscatur tantum confusè; post illud autem cognoscatur distinctè, quod vt capias,

Modi alicuius rei cognoscenda.

Obserua tertio, ex Zabar. lib. de regressu, cap. 4. posse rem aliquam cognosci duobus modis: primo confusè, secundò distinctè. Cognitio confusa rei, est qua cognoscimus entitatem rei alicuius, non cognoscendo quid sit causa, vel effectus. Cognitio distincta est cognitio causæ in ratione causæ, vel effectus in ratione effectus, v.g. si cognoscam entitatem rationalis non cognoscendo quid sit causa risibilis, cognoscam rationale confusè; si verò cognoscam rationale esse causam risibilis, cognoscam distinctè rationale. Si cognoscam entitatem risibilis, non cognito quid sit effectus rationalis, risibile cognoscam confusè. Si verò cognoscam esse effectum rationalis, cognoscam distinctè. Difficultas ergo est, quomodo intellectus, qui in prima demonstratione cognouit terminos solum confusè, transeat ad cognitionem distinctam mediij, quam habet in secunda demonstratione; quod dico fieri per medium illam operationem, quam vocauit examen mentis: quod antequam probem,

Status controuersia.

Effectus quomodo notior sit causâ.

Ordo regressus faciendi.

Obserua quartò, effectum quemlibet nobis notio-rem esse confusè, quàm causam, id est secundum existentiam, non tamen sub ratione effectus, quia effectus propiores sunt sensibus, ac proinde prius percipiuntur esse, quàm percipiantur eorum causæ; causam tamen notio-rem esse distinctè, quàm effectum, quia prius est cognosci causam esse causam, quàm cognosci effectum esse à tali causa. Vnde sequitur hoc ordine fieri regressum. Primo sensibus percipitur aliquis effectus, cuius ignoratur causa; v.g. cognoscitur respiratio in omnibus terrestribus animalibus, non autem in aquatilibus. Deinde in omni animali terrestri videri esse pulmones; vnde primam format demonstrationem à posteriori: *Omne animal, quod respirat, habet pulmones: atqui omne animal terrestre respirat: ergo habet pulmones*, in qua demonstratione cognoscitur causa per effectum; pulmones scilicet per respirationem; sed vtrumque confusè cognoscitur, ita vt in ea demonstratione intellectus nec videat pulmones esse causam respirationis, nec respirationem effectum esse pulmonum. Sequitur postea examen, per quod accuratè intellectus respicit officium, figuram, materiam, meatum pulmonum; quæ omnia cum respiratione comparat, videtque omnino pulmones esse causam respirationis. Quo peracto examine statim hæc secunda sequitur demonstratio à priori: *Omne quod habet pulmones, respirat: omne animal terrestre habet pulmones: ergo omne animal terrestre respirat*. In qua demonstratione intellectus quiescit, cum habeat perfectam cognitionem effectus, & causæ. His positis,

Ratio prima.

Ratio cur regressus medium habens examen sit utilis, est quia in eo semper minus notum probatur per aliquid notius in certo genere notitiæ; nam termini secundæ demonstrationis aliter cognoscuntur, quàm termini primæ. Neque sequitur, idem probari per idem; nam v.g. B, demonstratur per A, non quatenus A, est cognitum per B, sed alio modo; & sic cognitio ipsius B, pendet ex seipsa; nam termini secundæ demonstrationis cognoscuntur per medium examen, non autem tantum per primam demonstrationem: ergo non est absurdum & impossibile facere regressum.

Secunda.

Secundò si regressus esset impossibilis; omnis scientia à priori esset impossibilis; nulla enim est

causa, quæ non innoscat per effectum prius cognitum: sed si regressus sit impossibilis, non licebit transire à cognitione causæ per effectum ad cognitionem effectus per causam: ergo nunquam cognoscetur effectus per causam, id est nulla erit demonstratio à priori. Præterea nullo modo fidei rationem reddi posse asserunt Theologi, nisi detur regressus; si enim aliquis à te petat, quomodo seis Deum esse primam veritatem reuelantem, respondebis, quia Ecclesia dixit. Rursum si rogeris, quomodo seis Ecclesiam esse, bene respondebis, quia Deus prima Veritas dixit; neque tamen erit circulus vitiosus, sed verus & vtilis regressus; nam in prima quæstione cognoscitur velut à posteriori Deus reuelans, qui est causa principalis, per Ecclesiam, tanquam per instrumentum posterius, & nobis notius: in secunda verò cognoscitur effectus, Ecclesia scilicet, per veram causam, scilicet per primam Veritatem reuelantem, quæ est ratio formalis assensus. Quæ ratio formalis potest quidem cognosci per aliud à posteriori, sed non per aliud à priori; cognoscitur enim tantum per se, atque ita si interroget, quomodo seio Deum dixisse, Ecclesiam esse; respondebo: Per ratio- nem formalem à priori, & hæc nulla est præter hanc, *Quia dixit*. Si autem petas rationem à posteriori, facile respondebo, *Quia Ecclesia dixit; quia miracula id testantur; quia fidei antiquitas, & propagatio id persuadent*. Sicut in regressu scientiarum maior secundæ demonstrationis non probatur amplius à priori, sed accipitur tanquam nota ex terminis, & à posteriori probata.

Obiicies primò. Impossibile est aliquid esse notius & ignotius: sed in regressu idem est notius & ignotius: ergo regressus est impossibilis. Minor probatur, quia præmissæ sunt notiores, & conclusio ignotior: sed in regressu idem est præmissa vnius demonstrationis, & conclusio alterius: ergo idem est notius, & ignotius.

Respondeo, nego minorem, ad eius autem probationem distinguo maiorem: Præmissæ sunt notiores, & conclusio ignotior, quatenus præmissæ sunt præmissæ, & conclusio est conclusio, concedo; quatenus conclusio est præmissa secundæ demonstrationis, est ignotior, nego. Vnde secundò distingui clarè potest maior primi argumenti. Non potest aliquid esse notius, & ignotius in eadem demonstratione, vbi sumitur eodem modo, concedo; in diuersa demonstratione, vbi sumitur diuerso modo, nego.

Obiicies secundò. Non debet aliquid probari per seipsum: sed in regressu idem probatur per seipsum: ergo regressus est impossibilis. Probatur minor: si secundæ demonstrationis negetur maior, non poterit probari nisi per primam demonstrationem: ergo idem probabitur per seipsum.

Respondeo, nego minorem: ad probationem autem nego antecedens; si enim negetur maior secundi syllogismi, non probabitur per primam demonstrationem, sed ex sola terminorum explanatione, eo quod sit quasi per se nota & indemonstrabilis, maxime cum intercesserit medium illud examen mentale, per quod etiam probari posset illa maior, si probatione indigeret.

Obiicies tertio. Non potest in secunda demonstratione cognosci effectus distinctè, nisi causa cognoscatur distinctè ante secundam demonstrationem: sed causa non cognoscitur distinctè ante secundam demonstrationem: ergo in secunda demonstratione non potest effectus cognosci distinctè. Probatur minor: si ante secundam demonstrationem

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

Tertia obiectio.

nem causa cognosceretur distinctè, cognosceretur etiam ipsius effectus: sed non cognoscitur eius effectus: ergo causa non cognoscitur distinctè.

Satisfit.

Respondeo, nego minorem; nam quamuis per primam demonstrationem causa cognoscatur solum

A confusè, per medium tamen examen mentis cognoscitur distinctè; neque tamen perfectè cognoscitur eius effectus, nisi per secundam demonstrationem: unde ad probationem minoris neganda est maior.

PHILOSOPHIÆ PERIPATETICÆ LIBER SECVNDVS.

PHILOSOPHIA NATVRALIS,

SIVE PHVSICA.

Ad vniuersæ Physicæ Aristotelis libros Acroamaticos.

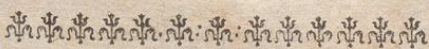
PROLOGVS.

ATVRAM corpoream vniuersam, Philosophiæ partem eximiam, & pabulum animi longè iucundissimum tradere nunc aggredior, præteruectus sentes, & spineta omnia Dialecticæ, & ingressus in hortum pulcherrimum, iuxta & amœnissimum scientiæ Physicæ, quæ omnem complectitur doctrinam corporum, & totam speculatur visibilium rerum formam, sola ea cognoscens, quæ cerni oculis possunt, & plura videns in illis, quàm videre oculus possit. *Illam nimirum scientiam est (vt eleganter ait Synesius) quæ defossum in homine mentis oculum, sola eruit in lucem, vt purus ab omni cæno in Deum omnium effectorem desigere possit aciem, & perspicue latentem in creaturis pulchritudinem eius conspiciere.*

Est enim *ænigma sit rerum æternarum & immortalium, ac veluti oppansum æternitati velum*, tota hæc rerum vniuersitas, complexioque rerum corporearum (vt meditatur Tert.) sed reducto tamen in eam sipario attentius intuentibus æterna manifestat, & inuisibilia oculis cerni, ac propè manibus teneri facit. *Mundum hunc videlicet vniuersum S. Maximus, apud Cyparisi. decad. 10. appellat symbolum quoddam & inuolucrum Opificis Dei, sub quo latens vt videt omnia clarissimè, ita subobscurè solum videri potest. Sed nomina esse ac intelligentias inuisibilis Dei, omnia hæc, quæ conspiciamus, meritò asserit S. Dionysius: expressas eius similitudines, & tersissima specula, Gregorius Nazianz. Neque tantum umbram & fulgorem vltimum luminis eius, vt plerisque visum est Philosophis, inquit Ambros. lib. 1. Exham. cap. 3. sed insigne quoddam & gentilitium schema, totam refferens essentiæ præstantissimæ ac omnium primæ nobilitatem.*

In hoc igitur speculo, in hoc ænigmate, in hoc schemate sic intueri assuesce (mi Lector) miracula gestientis naturæ, vt oculos ab Authoris, quem celat, decore ac specie non auertas: *Vnde fiet, vt sapienter monet Picus lib. 7. Heptapli, vt natura tibi fiat gratia rudimentum, & illius scientia inchoatio religionis ac sanctitatis.*

PRÆLVDIVM.

De obiecto, natura, & partibus
Scientiæ Physicæ.

Nomen
Physicæ.

PHYSICÆ nomen à Græca, vt patet, origine deductum, satis indicat illam esse scientiam rerum naturalium, idest contemplationem, speculationemque naturæ. Tullius sanè Physicum appellat naturæ speculatorem, & venatorem; quamuis video Platonem vtiurpasse nomen hoc paulò latius lib. de Monarchia, pro tota specula-

trice Philosophia. Comparat enim Philosophiam totam hortu, cuius sepem ait esse Dialecticam, arbores Physicam, fructus Moralem. Damasc. verò initio suæ Physicæ, cap. 1. videtur Physicam pro tota etiam sumere Philosophia, cum sic eam definiat, *Est eorum, quæ sunt, quatenus sunt, cognitio; est humanarum, atque diuinarum rerum scientia; est mortis mediatio; est Dei imitatio; est ars artium, & scientia scientiarum.* Sed hæc vtrique acceptio latior est, & minus propria, quia iuxta veram & communem omnium sententiam Physica significat scientiam & contemplationem rerum corporearum, tum in communi, tum in particulari; de qua scientia præmittenda breuiter tria sunt: primò, quale sit obiectum eius, tum materiale, tum formale: secundò, qualis habitus illa sit: tertio, quas in partes diuidatur.